

**Lengyelország és Magyarország Ukrajna-
politikájának összehasonlító elemzése az orosz–
ukrán háború vonatkozásában**

Jelige: PHL664

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	5
Témaválasztás indoklása	5
Módszertan és hipotézisek.....	5
I/1. A földrajz, mint meghatározó tényező az Ukrajnáról való lengyel és magyar gondolkodásban.....	7
A földrajz jelentősége	7
Lengyelország természetföldrajzi adottságai	7
Magyarország természetföldrajzi adottságai.....	7
Lengyelország és Magyarország természetföldrajzi adottságainak összehasonítása.....	8
I/2. Történelmi dimenzió	8
Az Ukrajnáról való lengyel gondolkodást meghatározó történelmi tényezők	8
Lengyel és ukrán kapcsolatok a múltban	8
Oroszország történelmi szerepe Lengyelország keleti politikájában.....	10
Az Ukrajnáról való magyar gondolkodást meghatározó történelmi tényezők	12
A Magyar Királyság és a Kijevi Rusz.....	12
Magyar és ukrán kapcsolatok a múltban.....	12
Oroszország történelmi szerepe Magyarország keleti politikájában.....	13
Összehasonlítás a történelmi dimenzió alapján	15
II. Politikai dimenzió.....	16
Lengyelország Ukrajna-politikáját alakító legfőbb politikai események a rendszerváltástól napjainkig – Ukrajna	16
ULB koncepció	16
Alapszerződéstől a narancsos forradalomig.....	16
2013-14 eseményei és következményei.....	17
Zelenszkijhez fűzött remények és a háború	18
Lengyelország Ukrajna-politikáját alakító legfőbb politikai események a rendszerváltástól napjainkig – Oroszország	19
Szembenállás Kelet-Európában	19
Georgia és Szmolenszk	20
2014 és a tovább romló viszony.....	20
Magyarország Ukrajna-politikáját alakító legfőbb politikai események a rendszerváltástól napjainkig – Ukrajna	21

Alapszerződés és kiegyensúlyozott kapcsolat.....	22
2014 és a fordulat.....	22
Az oktatási- és a nyelvtörvény hatása	23
Zelenszkijhez fűzött remények és a háború	23
Magyarország Ukrajna-politikáját alakító legfőbb politikai események a rendszerváltástól napjainkig – Oroszország	24
Összehasonlítás a politikai dimenzió alapján	26
III. Társadalmi dimenzió	27
A lengyel társadalom viszonyulása Ukrajnához és Oroszországhoz.....	27
A magyar társadalom viszonyulása Ukrajnához és Oroszországhoz.....	29
Összehasonlítás a társadalmi dimenzió alapján.....	31
IV. Biztonsági dimenzió	33
Lengyelország biztonságpercepciója – A 2020-as lengyel nemzeti biztonsági stratégia Oroszországra és Ukrajnára vonatkozó részei.....	33
Oroszország.....	33
Ukrajna.....	34
Energiabiztonság	34
Haderőfejlesztés	34
A stratégia megjelenése óta jelentkező változások és fejlemények.....	34
Oroszország és Ukrajna	34
Energiabiztonság	35
Haderőfejlesztés	35
Fegyverszállítás kérdése	36
Magyarország biztonságpercepciója – A 2020-as magyar nemzeti biztonsági stratégia Oroszországra és Ukrajnára vonatkozó részei.....	36
Oroszország.....	37
Ukrajna.....	37
Energiabiztonság	37
Haderőfejlesztés	38
A stratégia megjelenése óta jelentkező változások és fejlemények.....	38
Oroszország és Ukrajna	38
Energiabiztonság	38
Haderőfejlesztés és a fegyverszállítás kérdése.....	39
Összehasonlítás a biztonsági dimenzió alapján	39

Összegzés	41
Hipotézisek megválaszolása	43
Konklúzió	43
Irodalomjegyzék.....	44
Primer források	44
Felhasznált szakirodalom	45
Internetes források	46
Ábrajegyzék	47

Bevezetés

Az orosz–ukrán háború napjaink meghatározó fegyveres konfliktusa. 2022. február 24-e azonban nem csak számos biztonsággal kapcsolatos kérdésben jelentett fordulópontot, hanem alkalmanként a háborúban csak közvetetten érintett országok közötti kapcsolatokban is változást idézett elő. Erre kiváló példa Lengyelország és Magyarország viszonya, amely a történelmi sorsközösség és barátság ellenére indult romlásnak. A negatív folyamat hátterében az orosz–ukrán háborúval, illetve Ukrajnával – és Oroszországgal – kapcsolatos egymástól eltérő álláspontok húzódnak.

Témaválasztás indoklása

Témaválasztásom két aspektusból is megindokolható. Egyrészt aktuális, és külpolitikai szempontból releváns kérdéskörrel van szó, mivel hazánk számára Lengyelország kiemelt jelentőséggel bír. A kooperáció fenntartása, valamint erősítése érdekében elengedhetetlen, hogy a magyarok értsék a lengyel, a lengyelek pedig a magyar külpolitikai gondolkodást. Másrészt tudományos szempontból is létfontosságú a témáról értekezni, ugyanis a szakirodalom hiányos e téren.

Módszertan és hipotézisek

A célom e dolgozattal, hogy rávilágítsak azokra a trendekre, amelyek kialakították a napjainkra jellemző lengyel és magyar Ukrajna-politikát.

E feladat összetettségét jól mutatja, hogy a folyamatok megértéséhez nem elég csupán az ukrán kapcsolatok vizsgálata, az oroszokhoz fűződő viszony ismerete épp oly lényeges, ha nem lényegesebb a végeredmény alapos megértése szempontjából. Mindemellett kiemelendő, hogy a kérdéskör komplexitásából adódóan képtelenség lenne mindössze egy tudományterület érintésével egy átfogó magyarázatot adni a felmerülő problémára. Ezért szükséges egy multidiszciplináris megközelítés alkalmazása.

Ennek értelmében elemzésemet négy dimenzió alapján végzem. Kezdve a földrajzi és történelmi szegmessel, röviden ismertetem a két ország természetföldrajzi adottságait, majd sorra veszem, hogy a középkor és a rendszerváltás közötti időszakban milyen események befolyásolták a jelenünkre kialakult Ukrajna- és Oroszország-képeket. Ezt követően

áttekintem, hogy miként alakult a két ország politikai kapcsolata Kijevvel és Moszkvával a Szovjetunió bukásától napjainkig. Harmadik dimenzióként közvélemény-kutatási eredményeket alapul véve elemzem, hogy az elmúlt 30 évben hogyan formálódott a lengyel, valamint a magyar társadalom viszonyulása a vizsgált országokhoz. Végezetül összevetem a két ország nemzeti biztonsági stratégiáját, fókuszálva a témánk szempontjából releváns elemekre, valamint megvizsgálom, hogy a dokumentumok hatályba lépése óta változott-e a lengyel, vagy a magyar biztonságpercepció. Az elemzés módszerét illetően minden fejezet hasonlóan épül fel. Először egymástól függetlenül vizsgálom Lengyelországot, majd Magyarországot az ukránokhoz majd oroszokhoz fűződő viszonyuk alapján, végül pedig a leírtak szerint összehasonítom a két országot.

Dolgozatomban az alábbi hipotézisekkel éltem:

H1: Az oroszokkal és ukránokkal kapcsolatos – 1989 előtti – történelmi tapasztalatok alapvetően befolyásolják Lengyelország és Magyarország jelenkori Ukrajna-politikáját.

H2/a: A 90-es évek elején implementált ULB doktrína Oroszországot és Ukrajnát érintő célkitűzései 2024-ben is irányadók Lengyelország számára.

H2/b: Az Oroszországot és Ukrajnát érintő magyar külpolitikai gondolkodás nem változott a rendszerváltás óta.

H3: A rendszerváltás óta Oroszország és Ukrajna megítélése mindkét társadalom esetén a politikai álláspontokhoz hasonló mintázatot követ.

H4: Oroszország a lengyel és a magyar biztonságfelfogásban is hangsúlyosabb szereplőként jelenik meg, mint Ukrajna.

H5: Mind a négy általam vizsgált dimenzió befolyással van napjaink lengyel és magyar Ukrajna-politikájában.

I/1. A földrajz, mint meghatározó tényező az Ukrajnáról való lengyel és magyar gondolkodásban

A földrajz jelentősége

Egy ország külpolitikai mozgásterét, lehetőségeit és – végső soron – sikerességét rengeteg tényező befolyásolja. A legtöbb ilyen, elsősorban társadalom földrajzi elemről elmondható, hogy az idő múlásával változik. Ezzel szemben azonban bizonyos komponensek örök érvényűek és idővel sem módosulnak. Ezek a természetföldrajzi adottságok, melyek éppen időtállóságuk miatt egyfajta értelmezési keretet adnak az adott állam külpolitikájának, és amelyek ismerete elősegíti az ország történelmének és szomszédos államalakulatokkal való interakcióinak megértését is. Emiatt elengedhetetlennek tartom, hogy a történelmi dimenzió megvizsgálása előtt röviden ismertessem a történelmi Lengyelország és Magyarország természetföldrajzi tulajdonságait.

Lengyelország természetföldrajzi adottságai

A mindenkor lengyel állam az Odera folyótól keletre, a kelet-európai síkságon terült el.¹ Észak felé a Balti-tenger, déli irányban a Kárpátok hegyvonulata, mint természetes határok egyrészt védték Lengyelországot a külső támadásoktól, másrészt ezzel egy időben korlátozták az ezen irányokba való expanziós lehetőségeket. Ezzel szemben nyugat-kelet irányban a természetes határok hiánya magában hordozta a határok organikus változásának lehetőségét, ami – elsősorban keleti irányba – meghatározó elemként jelent meg a lengyel történelemben.

Magyarország természetföldrajzi adottságai

A magyar államot a honfoglalástól kezdve egészen a trianoni békediktátum aláírásáig a szinte minden irányban természetes határok vették körül. Északon és keleten a Kárpátok hegyvonulata jelentett biztos választóvonalat hazánk, és a szomszédos országok között, délen a Dráva és Száva, nyugaton a Morva és Lajta folyók töltöttek be hasonló szerepkört. Itt azonban fontos kiemelni, hogy a hegyvonulatokkal ellentétben a folyók nem bírtak komoly határvédelmi funkcióval, melynek következtében Magyarország határváltozásai elsősorban déli, ritkább esetben nyugati irányba történtek.

¹ Kivételt jelent ez alól az 1795 és 1918 közötti időszak, amikor Lengyelország lekerült Európa politikai térképéről.

Lengyelország és Magyarország természetföldrajzi adottságainak összehasonítása

Lengyelország és Magyarország is jó példa arra, hogy milyen jelentősége van a természetföldrajzi adottságoknak egy ország külpolitikai lehetőségeit illetően. Mindkét ország esetében megfigyelhető egy elsődleges és egy másodlagos terjeszkedési irány a síkabb vidékek felé, valamint az is látható, hogy merre nem volt kifizetődő hadjáratot indítani. Ezen adottságokból következett az, hogy Lengyelország a 14. századtól egyre fajsúlyosabban jelent meg a mai Ukrajna területén, mint domináns szereplő, és az is, hogy Magyarország egy-két kivételtől eltekintve² nem involválódott a Kárpáton túli politikai játszmákban.

I/2. Történelmi dimenzió

Az Ukrájnról való lengyel gondolkodást meghatározó történelmi tényezők

Lengyel és ukrán kapcsolatok a múltban

A lengyel és ukrán történelmi kapcsolat – javarészt a már említett földrajzi közelségből adódóan – egészen a középkorig nyúlik vissza, azonban igazán jelentőssé az 1569-es lublini reálunió után vált.³ Ekkortól ugyanis a Lengyel Királyság kiterjesztette fennhatóságát a rutének⁴ által lakott területek többségére, majd ellentétben a litvánok viszonylag toleráns kormányzati módszereivel, erőteljes katolizációs és polonizációs politikába kezdtek.⁵ A nagyfokú asszimilációs törekvések a társadalom felsőbb rétegeiben gyakran sikeresek voltak – ehhez az időszakhoz köthető a „politikailag lengyel, etnikailag rutén/ukrán” jelző⁶ is – azonban alsóbb szinteken több alkalommal is parasztlázadásokban nyilvánult meg az elégedetlenség.

² Halicsi hadjáratok a 12-13. században

³ Ugyan már a krevai unió következtében is megnőtt Lengyelország szerepe a régióban, azonban a mai ukrán területek többsége litván birtokjog alatt állt. – Csilla Fedinec és mtsai., *Ukrajna Története: Régiók, Identitás, Államiság* (Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Gondolat Kiadó, 2021), <https://real.mtak.hu/134693/>. 117. o

⁴ Az egykori Kijevi Rusz lakóit a középkori latin források többsége ruszinnak vagy ruténnek nevezi, az ukrán megnevezés ekkor még a határ/határvidék, nem pedig az etnikum megjelölésére szolgált – Uo. 117

⁵ Fedinec és mtsai., *Ukrajna Története*. 148. o

⁶ Uo. 149. o

A felkelések közül kiemelendő a 17. század közepén Bogdan Hmelnickij kozák hetman által vezetett lázadás, melynek célja alapvetően egy lengyel-litván államon belüli autonóm Ukrajna létrehozása lett volna.⁷ Mivel azonban ezen törekvésük kudarcba fulladt, végül az orosz parlament 1654-ben elfogadta a Hmelnickij vezette kozákok azon kérelmét, mely értelmében a Zaporizzsiai Had⁸ minden földjével és lakosával az orosz cár védnöksége alá kerüljön.⁹ A hetman 1657-es halálát követően azonban hamar kettészakadt a terület lengyel, és oroszbarát oldalakra, mely 1667-ben az andruszovói egyezményhez, azaz a Hetmanátus lengyelek és oroszok feletti uralmának felosztásához vezetett.¹⁰ Hiába a rutén törekvések, a varsói kormányzat a Rzeczpospolita¹¹ felbomlásáig sem adta meg az autonóm státuszt Ukrajnának. A 18. században a növekvő belső feszültség és a szomszédos országok geopolitikai törekvései a lengyel-litván állam három felosztásához vezettek, melyből a végsőre 1795-ben került sor.

A Nemzetközösség összeomlásával és az ország felosztásával a lengyel keleti politika is relevanciáját veszítette, hiszen az újdonsült elsődleges cél az ország függetlenségének visszanyerése lett. Több mint 100 év elnyomás és több kudarcba fulladt lázadást¹² követően végül az I. világháború volt az, ami lehetőséget adott a lengyelek számára arra, hogy újra saját kezükbe vehessék sorsukat. 1918. november 11-én a II. Lengyel Köztársaság kikiáltásakor ugyan be is következett ez a várt állapot, azonban pozíciójuk megszilárdítása és új határaik kiterjesztése érdekében a legtöbb szomszédos országgal – köztük az átmeneti ideig független Ukrajnával is – fegyveres konfliktusba kellett bocsátkozniuk.¹³ A lengyel és ukrán fél közötti közel 8 hónapnyi harc két lényeges kérdést is eldöntött: egyrészt az ukrán függetlenségi törekvések véglegesen kudarcba fulladtak, másrészt jelentős ukrán lakta területek kerültek Lengyelországhoz.¹⁴

A végleges kelet-európai határokat az 1921-es rigai békeszerződés határozta meg, melyben Varsó ígéretet tett a területén élő ukrán lakosok egyenjogúságára.¹⁵ A gyakorlatban azonban egészen más bánásmódban részesültek a II. Rzeczpospolita kisebbségei. A lengyel kormányzat számos módszerrel igyekezett saját képére formálni a keleti végek etnikai

⁷ Uo. 166. o

⁸ A Zaporizzsiai kozákság vazallus állama

⁹ Fedinec és mtsai., *Ukrajna Története*. 179. o

¹⁰ Uo. 210. o

¹¹ Jelentése Köztársaság, a Lengyel-litván nemzetközösségre utaló elnevezés.

¹² 1830-31-es novemberi és az 1863-as januári felkelés

¹³ Stephen R. Burant, „International Relations in a Regional Context: Poland and Its Eastern Neighbours. Lithuania, Belarus, Ukraine”, *Europe-Asia Studies* 45, sz. 3 (1993): 395–418. o

¹⁴ Maciej Kozłowski, „Poles and Ukrainians: Troubled History”, *The Polish Review* 33, sz. 3 (1988): 271–93.

¹⁵ Fedinec és mtsai., *Ukrajna Története*. 358. o

összetételét. Ezek közé sorolható az ukrán nyelven történő oktatás korlátozása, lengyelek Kelet-Galíciába történő telepítése, de Varsó szempontjából elősegítette a helyzetet az ukránok spontán elvándorlása is.¹⁶ A kialakult helyzet komoly elégedetlenséget váltott ki a lengyelországi ukránság körében, melynek legélesebb megnyilvánulásai az ukrán függetlenséget zászlajára tűző nacionalista politikai párt, az OUN megjelenése volt. A párt céljai elérése érdekében nem riadt vissza a radikális eszközök alkalmazásától sem, amelyet jól mutat, a lengyel miniszterelnök ellen 1934-ben elkövetett merénylet.¹⁷ A OUN vezető rétege jó kapcsolatban volt a német katonai körökkel is, amelyeket részben az ukrán államiság kialakításában kívántak kamatoztatni.

A II. világháború 1795-höz hasonlóan újból Lengyelország felosztását és a lengyel keleti politika irrelevánsá válását hozta. Az egykori dél-kelet lengyel területeken 1941-től nemcsak a német és szovjet erők harcoltak, hanem az ukrán és lengyel felek is kivették részüket a küzdelemben. Ez azonban sokszor nem egymás fegyveres erői ellen folytatott akciókról, hanem civil lakossággal szemben végrehajtott brutalitásról szólt. Ennek ékes példája az 1943-ban az – OUN támogatását élvező – Ukrán Felkelő Hadsereg által elkövetett népirtás, melynek különböző becslések szerint 40 – 100 ezer lengyel, illetve zsidó polgár esett áldozatául.¹⁸ A tragikus volhíniai történések nem maradtak megtorlatlanok lengyel oldalról, ennek következtében pedig közel 20 ezer ukrán veszítette életét 1943-44 során.¹⁹

Az 1945 után kialakult status quo egy olyan helyzetet teremtett melyben mind Lengyelország, mind Ukrajna a szovjet-orosz érdekszférába került, előbbi, mint szatelit-, utóbbi, mint szovjet tagállam. Mivel a rendszerben minden etnikai ellentét és konfliktus a szőnyeg alá lett söpörve, így a lengyel–ukrán viszony a 80-as évek végéig is lekerült a napirendről.

Oroszország történelmi szerepe Lengyelország keleti politikájában

A lengyel Ukrajna-politika megértéséhez elengedhetetlen megvizsgálni Varsó és Moszkva kapcsolatának alakulását is. E két állam Kelet-Európa feletti fennhatóságért folytatott küzdelme a lengyel-litván állam létrejöttével kezdődött, és meghatározta a régió sorsát. Ugyan a 16. században még III. Zsigmond lengyel uralkodó – mindössze csak két év erejéig, de –

¹⁶ Uo. 360. o

¹⁷ Uo. 364. o

¹⁸ Lagzi Gábor „A Lengyel Keleti Politika. Lengyelország Keleti Szomszédság- És Nemzetpolitikája, 1989–2009”, 2011,

https://www.academia.edu/10247209/A_lengyel_keleti_politika_Lengyelorsz%C3%A1g_keleti_szomsz%C3%A9ds%C3%A1g_%C3%A9s_nemzetpolitik%C3%A1ja_1989_2009. 45. o

¹⁹ Fedinec és mtsai., *Ukrajna Története*. 370. o

még Moszkvát is a fennhatósága alá tudta vonni,²⁰ az erőviszonyok az idő előrehaladtával változni kezdtek. A két ország történelmében előfordult, hogy a felek egyezsége tudtak jutni, és felosztották egymás között közös érdekszférájukat²¹, azonban a 18. század második felétől az újra ellenségesé váló viszonyban már egy folyamatosan gyengülő Lengyelország és az egyre erősebbé váló Oroszország állt szemben egymással. Moszkva jelentős szereplője volt a Rzeczpospolita felosztásának, mely következtében 1795-öt követően a Cárság jelentős lengyel többségű területekkel bővült. Eleinte a cár biztosította a területi autonómiát az újonnan megszerzett terület lakosainak,²² azonban a szuverenitását visszaszerezni kívánó nép számára ez kevésnek bizonyult. A lengyelek minden alkalmat megragadtak a cári birodalomból való kiszakadás megvalósítására, azonban ezeket a központi hatalom rendre leverte. E több mint egy évszázadig tartó szabadságért folytatott küzdelem megalapozta a lengyel néplélek oroszellenességét, melynek fényében nem meglepő módon, az I. világháború kitörésekor a cári birodalom vált sokak szemében az első számú ellenséggé.²³

A világháborút követő hatalmi harcok egyik legjelentősebb háborúja kétségtelenül a lengyelek és a bolsevikok között zajlott. Évszázadok után újra fegyveres úton küzdött meg a két állam a Kelet-Európa feletti kontroll megszerzéséért, melyből Lengyelország került ki előnyösebben.

A II. Köztársaság az új status quo-ban két irredenta állam – a Szovjetunió és a náci Németország harapófogójában találta magát. A lengyel diplomácia mindent elkövetett²⁴ a feszült geopolitikai helyzet békés megoldásáért, azonban így sem tudták elkerülni Lengyelország negyedik, 1939-es felosztását. Az oroszok általi újabb hátbatámadás, valamint a háború során elkövetett atrocitások – a Katyń-i vérengzés; a Varsói felkelésbe való be nem avatkozás – a lengyelek körében mind tovább erősítették a Moszkva iránt érzett ellenszenvet. Az 1945 után Lengyelország a szovjet érdekszférába kerülve nem rendelkezett valódi önálló külpolitikai mozgástérrel, ráadásul az oroszok által elkövetett borzalmas tettek is megtorlatlanul maradtak. A kommunista hatalomátvételt követő évtizedekben vérbefojtott lázadások és felkelések sora mutatta, hogy a lengyel nép bármire képes volt az orosz függésből való kiszabadulásra. 1989-ben a rendszer bukásával Lengyelország ismét

²⁰ Ryszard Zięba, *Poland's Foreign and Security Policy: Problems of Compatibility with the Changing International Order* (Cham: Springer International Publishing, 2020), https://doi.org/10.1007/978-3-030-30697-7_56. o

²¹ Lásd andrusovoi egyezmény

²² Oscar Halecki, „Polish-Russian Relations: Past and Present”, *The Review of Politics* 5, sz. 3 (1943): 322–38. o

²³ Ilyen volt többek között Józef Piłsudski is

²⁴ Halecki, „Polish-Russian Relations”.

visszanyerte szuverenitását és történelmi tapasztalataira építve egy új keleti politika megvalósításába kezdett.

Az Ukrajáról való magyar gondolkodást meghatározó történelmi tényezők

A Magyar Királyság és a Kijevi Rusz

A magyar és keleti szláv népek 15. század előtti történelmi kapcsolatait vizsgálva nem egyszerű feladat különválasztani az ukrán és orosz történelmet, mivel a Kijevi Ruszt mindkét említett nép saját kiindulási alapjának tekintik.²⁵ Ezért a kezdeti időket magam sem társítom külön egyik vagy másik nép történelméhez, hanem külön foglalkozom vele.

Az Árpádházi uralkodók körében már a késő 11. században előfordultak keleti irányú hadjáratok²⁶, melyek a 12. század közepén II. Géza uralkodása alatt lángoltak fel. A Kárpátokon túli terjeszkedés egyik tetőpontjaként jellemezhető a halicsi fejedelemség rövid idejű Magyar Királysághoz kerülése,²⁷ mely később alapjául szolgált II. András 10 évig elhúzódó hadjáratának. Az 1216-os győzelmet követően a király haláláig folyamatos harcok dúltak a Halics feletti uralomért,²⁸ azonban az uralkodó 1235-ös halála, majd a tatárjárás véget vetett a keleti irányú expanzív magyar külpolitikának.

Magyar és ukrán kapcsolatok a múltban

A magyarság és ukránság kapcsolatának történelmi távlatokban való vizsgálata tudományos szempontból kihívásokkal teli. Ennek fő oka, hogy a szakirodalom sem egységes abban a kérdésben, hogy az egykori Magyar Királyság területén élő ruszin kisebbség egy különálló nemzetiséget képez-e, vagy ugyanannak az etnikumnak a része, mint az egykori lengyel-litván állam keleti felén élő rutén lakosság. Mivel a magyar források²⁹ túlnyomórészt elválasztják a Kárpátokon innen és túl élő keleti szlávokat, ezért elemzésemben én is kizárólag a Kárpátokon túli területekre vonatkozó magyar külpolitikára fogok kitérni.

²⁵ Fedinec és mtsai., *Ukrajna Története.*; Szvák Gyula és Szaniszló Orsolya, „A magyar-orosz kapcsolatok története”, 2013, <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;2533107>.

²⁶ Bánlaky József, „A magyar nemzet hadtörténelme”, elérés 2024. április 28., <https://mek.oszk.hu/09400/09477/html/0004/193.html>.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

²⁹ Fedinec Csilla, Szakál Imre, és Csernicskó István, *A Magyarországi Ruszinok És Ukránok* (Budapest: Magyar Nemzeti Levéltár, 2020), <https://real.mtak.hu/118876/>; Popovics Ferenc Miklós, „A Szent Korona országa és a ruszinok, mint II. Rákóczi Ferenc fejedelem leghűségesebb népe, »gens fidelissima«”

Mivel 1526 és 1918 között sem Magyarország, sem Ukrajna nem rendelkezett önálló államisággal, ebben az időszakban nem beszélhetünk releváns kapcsolatokról. Az I. világháborút követő viharos időszak azonban változást hozott ebben a kérdésben. Míg hazánk ugyan – területeinek 2/3-át elvesztve, de – visszanyerte függetlenségét, ezzel együtt pedig a saját külpolitika alakításának lehetőségét, addig az önálló és tartósan fennmaradni képes – Kárpátalját is magáénak követelő – ukrán állam megszületése illúzió maradt csupán, a párizsi béketárgyalások során tett erőfeszítéseknek ellenére is.³⁰

A két világháború közötti időszak³¹ végéhez közeledve újfent Kárpátalja vonatkozásában jelentkezett érdekellentét a két nép között. A Magyar Királyság egykori területére tartott igényt, a Kárpátalján élő ukránok pedig egy független Kárpát-Ukrajnában látták az önálló ukrán állam létrejöttének lehetőségét.³² A régiót érintő hatalmi harcokból végül Magyarország került ki győztesen,³³ a világháború lezárását követően a terület azonban a Szovjetunió részévé vált. Végül mindkét állam az említett birodalom összeomlását követően vált teljesen függetlenné.

Oroszország történelmi szerepe Magyarország keleti politikájában

Látva az elmúlt évezred magyar–ukrán kapcsolatainak csekély jelentőségét, arra a következtetésre juthatunk, hogy a történelmi szegmens nem játszik komoly szerepet napjaink Magyarországnak Ukrajna-politikájában. Azonban, hogy valóban teljes képet kapjunk a múlt jelenünkre gyakorolt hatásairól, Lengyelországhoz hasonlóan hazánk esetében is meg kell vizsgálnunk a mindenkori Oroszországhoz fűződő viszonyt.

Mivel a Moszkvai Fejedelemség felemelkedése, illetve a Magyar Királyság hanyatlásának kezdete nagyjából egy időre, a 15. század végére tehető, ezért az ukránokhoz hasonlóan az oroszokkal való kapcsolatokban sem bővelkedik a késő középkori, majd újkori magyar történelem.³⁴ Ugyan a 18. században a Rákóczi-szabadságharccal összefüggésben megjelenik I. Péter cár, mint a magyarokat támogató aktor,³⁵ ám ennek egyrészt nem volt gyakorlati

³⁰ Peter Pastor, „Hungarian And Soviet Efforts To Possess Ruthenia, 1938–1945”, *The Historian*, 2019. szeptember 1., <https://doi.org/10.1111/hisn.13198>.

³¹ A két világháború közötti időszakban Kárpátalja Csehszlovákia részét képezte.

³² Bohdan B. Budurowycz, „The Ukrainian Problem in International Politics, October 1938 to March 1939”, *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes* 3 (1958): 59–75.

³³ Lux Benjámin, „Kárpátalja a hatalmi harcok középpontjában (1938–1939)”, *Ujkor.hu* (blog), 2022. március 27., <https://ujkor.hu/content/karpatalja-a-hatalmi-harcok-kozeppontjaban-1938-1939>.

³⁴ Szvák Gyula és Szaniszló Orsolya, „A magyar-orosz kapcsolatok története”. 23–26. o

³⁵ Uo. 45–46

megnyilvánulása,³⁶ másrészt az Oroszországról alkotott magyar képre sem volt hatása. Egészen a 19. századig kellett várni arra, hogy Moszkva igazán releváns szereplőjévé váljon a magyar történelemnek, ezen „funkcióját” pedig napjainkig is aktívan betölti.

A reformkori magyar gondolkodás meghatározó elemét képezte a pánszlávizmustól, illetve ezzel szoros összefüggésben az Orosz Birodalomtól való félelem.³⁷ Tekintettel az Ausztriában-, azon belül pedig a Magyar Királyság területén élő nagyszámú szláv kisebbségre, ezen félelem nem volt teljes mértékben alaptalan. Ezt a szemléletet tetézte az 1849-es orosz katonai intervenció is, mely ugyan a Szent Szövetség³⁸ apropóján és Ferenc József meghívására valósult meg, de ellehetetlenítette a magyar függetlenedési törekvéseket.³⁹ A kiegyezést követő időszakot a reformkorhoz hasonlóan szintén erős oroszellenesség jellemezte.⁴⁰

Az I. világháborúba a Monarchia a központi hatalmak, Oroszország az Antant oldalán lépett be, majd több évnyi véres harcot, az orosz szocialista forradalmat, a Szent-Istváni Magyarország összeomlását, és a Tanácsköztársaság megalakulását majd bukását követően megváltoztak a külpolitikai súlypontok. A magyar gondolkodás fókuszába a határrevízió kérdésköre került, azonban – emlékezve a Tanácsköztársaság hónapjaira – a Szovjetuniótól és a kommunizmustól való félelem szintén napirenden maradt.

A II. világháborúban újfent ellentétes oldalra kerülve a felek, Magyarország részt vett a szovjetek elleni támadásban, majd a sztálingrádi fordulatot követően együtt védekezett szövetségeseivel egészen Magyarország „felszabadulásáig”. Témánk szempontjából fontos megemlíteni az orosz katonák által a magyar lakosság és hadifoglyok ellen elkövetett tömeges bűntetteket⁴¹, mely komoly hatást gyakorolt az oroszokról alkotott képre.

A világháborút követően hazánkban is beköszöntött a szovjet elnyomás korszaka, mellyel szemben 1956-ban lépett fel a magyar lakosság. A forradalom elfojtását és a megtorlás

³⁶ I. Péter semmilyen konkrét módon nem támogatta Rákócziékat.

³⁷ Kende Tamás, „Kelet-európai közhelyeink történetéhez. Oroszország”, 2000.

³⁸ „A békét hirdette, valójában a forradalmak elfojtása volt a Szent Szövetség célja”, Múlt-kor történelmi magazin, 2021. szeptember 26., <https://m.mult-kor.hu/a-beket-hirdette-valojaban-a-forradalmak-elfojtasa-volt-a-szent-szovetseg-celja-20210926>.

³⁹ Kende Tamás, „Kelet-európai közhelyeink történetéhez. Oroszország”.

⁴⁰ A 19. századi oroszofóbia egyébként nem csak Magyarország de egész Nyugat-Európa vonatkozásában egy, a kort meghatározó volt. – Uo. 52. o

⁴¹ Civilek malenkij robotra történő elhurcolása, nők tömeges megerőszakolása, hadifoglyok és sebesültek tömeges kivégzése - Zsigmond Csaba, „Büntetlenül maradt háborús és emberiség elleni bűnök. A szovjet Vörös Hadsereg 1944-45-ben a Magyar Királyság területén elkövetett bűntettei”, *KATONAI JOGI ÉS HADIJOGI SZEMLE* 3, sz. 2 (2015): 107–25. 108. o

időszakát a „gulyáskommunizmus” évtizedei követték, melynek keretein belül ugyan továbbra is a szovjet blokk keretein belüli szocialista egypártrendszerben, de a többi csatlós állammal összevetve viszonylagos jólétben élhettek az emberek. A „puha” diktatúra ellenére is Magyarország egyik élharcosa volt a keleti blokk megbuktatásának és a rendszerváltozás kiharcolásának, melyre 1989-ben sor is került.

Összehasonlítás a történelmi dimenzió alapján

A történelmi dimenzió mintázatait vizsgálva hasonlóságok és különbségek egyaránt megfigyelhetők a két ország keleti kapcsolatainak összehasonlításakor. Az ukránokat érintő legjelentősebb történelmi különbségek a földrajzi adottságokhoz és a két tárgyalt ország hatalompolitikájához vezethető vissza⁴².

Lengyelország keleti hódításai együtt jártak a rutén/ukrán lakossággal való szorosabb kapcsolatba kerüléssel, amely később több évszázadnyi együttéléshez, és egy erősen ambivalens kapcsolat kialakulásához vezetett. A 20. század tragédiái, egymással szemben elkövetett rémtettei és azok feldolgozásának hiánya egy kihívásokkal teli korszakot hozott a késő 20. századra szuverénvé váló lengyelség és ukránság számára.

Magyarország esetén a Kijevi Rusz – azon belül pedig a Halicsi Fejedelemség – ellen folytatott hadjáratokon, valamint a II. világháborút megelőző Kárpátaljáért folytatott politikai harcokon felül nem igazán beszélhetünk magyar–rutén/ukrán kapcsolatokról. Ennek következtében Kijev és Budapest sokkal tisztább lappal vágthatott neki a rendszerváltás utáni időszaknak.

Ha a két ország közötti történelmi hasonlóságokat keressük, azt elsősorban Oroszországgal összefüggésben találjuk. Lengyelország számára a földrajzi nyitottság és közelség nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a keleti szomszédságukban a késő középkor során birodalommal fejlődő ország sarokköve legyen a lengyelség elnyomásának. Magyarország szintén megtapasztalta az oroszok erejét, ráadásul többször is az ország jövőjét illető kritikus pillanatban.⁴³ Az itt felmerülő különbség az időtartamban keresendő, ugyanis amíg a lengyelek többsége⁴⁴ több mint 150 évet élt Moszkva árnyékában, addig ez a szám a

⁴² Míg a Lengyel Királyság aranykorában keleti, addig a Magyar Királyság elsősorban déli irányba folytatott területszerző hadjáratokat.

⁴³ 1849 és 1956.

⁴⁴ Mivel 1795 után a legtöbb lengyel terület az Orosz Birodalomhoz került, ezért nem beszélhetünk az egész népről.

magyarok esetében alig haladja meg a négy évtizedet. Az azonban nyíltan kijelenthető, hogy az oroszokat illetően mindkét ország többségében negatív történelmi tapasztalatokkal fordult neki a Szovjetunió összeomlását követő érának.

II. Politikai dimenzió

Lengyelország Ukrajna-politikáját alakító legfőbb politikai események a rendszerváltástól napjainkig – Ukrajna

ULB koncepció

A rendszerváltáskori lengyel politikusok számára egyértelmű volt egy új, az egykori Rzeczpospolita utódállamai felé irányuló külpolitika implementálásának szükségessége. Ennek alapjául egy, már a II. világháborút nem sokkal követően kialakult elmélet szolgált, mely Jerzy Giedroyc⁴⁵ nevéhez köthető. A koncepció lényege, hogy amennyiben Lengyelország újra független, szuverén állammá válik, abban az esetben a saját biztonságuk garanciája – elsősorban Oroszországgal szemben – hogy a tőlük keletre található államok szintén független, szuverén és lehetőleg lengyelbarát entitások legyenek.⁴⁶ Ezen cél elérésére három főbb pont fogalmazódott meg: elősegíteni Litvánia, Belarusz és Ukrajna Szovjetunióból való kiszakadását; előmozdítani, hogy e három országban demokratikus politikai rendszer szilárduljon meg; támogatni ezen országokat az oroszoktól való távolmaradásban és a lengyelekhez való közeledésben.⁴⁷ Az ULB koncepció lefektette az új lengyel kelet-európai gondolkodás alapjait, és meghatározta a rendszerváltást követő évtizedek külpolitikai gondolkodását.

Alapszerződéstől a narancsos forradalomig

Az ukrán kapcsolatok vonatkozásában Lengyelország külpolitikai doktrínájának megfelelően megkezdte a politikai építkezést. 1991-ben Varsó első országgént ismerte el Ukrajna függetlenségét, majd egy évvel később Aleksander Kwaśniewski lengyel, és Leonyid

⁴⁵ Giedroyc egy Franciaországba emigrált lengyel politikus újságíró volt, nevéhez köthető a „Kultura” nevű lengyel emigráns lap alapítása, melynek szerkesztője is volt - „Jerzy Giedroyc - Biography”, Culture.pl, <https://culture.pl/en/artist/jerzy-giedroyc>.

⁴⁶ Antoni Janas, „Giedroyc Doctrine and Polish “Ukrainian Turn”: From Conception to “Orange Revolution””, https://www.academia.edu/42767136/Giedroyc_Doctrine_and_Polish_Ukrainian_turn_from_conception_to_Orange_Revolution_.

⁴⁷ Justyna Zając, *Poland's Security Policy* (London: Palgrave Macmillan UK, 2016), <https://doi.org/10.1057/978-1-137-59500-3>. 49. o

Kravcsuk ukrán elnökök aláírták a két ország közötti jó szomszédságról, jó kapcsolatokról és együttműködésről szóló szerződést. Ennek értelmében a felek elismerték egymás területi integritását, a határok sérthetetlenségét, illetve, hogy a jövőben sem támasztanak egymással szemben területi követeléseket. Megállapodtak továbbá abban, hogy politikai konzultációt folytatnak a legmagasabb politikai szinteken, elősegítik a gazdasági és infrastrukturális együttműködést, a határmenti régiók fejlesztését, illetve erőfeszítéseket tesznek a közös pozitív hagyományok megőrzéséért és fejlesztéséért, a kulturális és történelmi értékek védelméért, valamint nem utolsósorban a felek hozzáférhetővé teszik a másik fél állampolgárai számára sírhelyeiket.⁴⁸

A kezdeti lendületet után különböző nézeteltérések következtében⁴⁹ lelassult a két ország közeledése és egészen 2004-ig kellett várni, hogy újra előtérbe kerüljenek a lengyel–ukrán bilaterális kapcsolatok. Ekkor ugyanis a „narancsos forradalom” során megjelenő lengyel részvétel⁵⁰ elősegítette, hogy Ukrajna a demokratizálódás útján induljon el és ne kerüljön Belaruszhoz hasonlóan orosz függésbe.⁵¹

2013-14 eseményei és következményei

A lengyel külpolitikai törekvések egyik alapelemét képezte Ukrajna euroatlanti integrációjának elősegítése, mely végett Varsó komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy az Európai Unió jobban nyisson kelet felé. Többek között ennek következtében is végül 2009-ben létrejött a Keleti Partnerség, amely hat kelet-európai ország⁵² Uniós integrációját hívatott elősegíteni.⁵³ 2013-ban Ukrajna közel került az EU-hoz való társulási szerződés aláírásához, azonban – elsősorban orosz nyomásra – erre végül nem került sor. Ez egy újabb, 2014 februárjáig tartó tüntetéssorozathoz vezetett Ukrajnában, ahol a demonstrálók a szerződés aláírásán túl az aktuális elnök, Viktor Janukovics lemondását is követelték.⁵⁴ A kormány és a tüntetők közötti közvetítésben aktívan részt vettek a weimari háromszög

⁴⁸ „Ukraina-Polska. Traktat o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy. Warszawa. 1992.05.18. - Prawo.pl”, elérés 2024. április 15., <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-1993-125-573,16795621.html>.

⁴⁹ Egy példa erre, hogy Ukrajna Visegrádi együttműködéshez való csatlakozási ambícióinak fő gátja éppen Lengyelország volt. - Zajac, *Poland's Security Policy*. 142. o

⁵⁰ A 2004-es ukrán elnökválasztáson tapasztalt választási csalás erős gyanúja miatt a vesztes, nyugat-barátnak titulált Viktor Juscenko támogatói tüntetéssorozatot szerveztek Ukrajna nagyobb városaiban, melyet több lengyel politikus is támogatott. A kaotikus helyzet megoldására Aleksander Kwaśniewski lengyel elnök javaslatára újrendezték a második fordulót, melyen ezúttal már a Kreml-barát Janukovics maradt alul

⁵¹ Lagzi, „A Lengyel Keleti Politika. Lengyelország Keleti Szomszédság- És Nemzetpolitikája, 1989–2009”. 40. o

⁵² Azerbajdzsán, Belarus, Georgia, Moldova, Örményország és Ukrajna

⁵³ Zięba, *Poland's Foreign and Security Policy*. 181. o

⁵⁴ Uo. 182. o

külgügyminiszterei, köztük a lengyel Radosław Sikorski is, aki a tárgyalások lezárultával óva intette a demonstrálók vezetőit, mondván, írják alá a megállapodást, különben mind meghalnak.⁵⁵ A szerződés végül aláírásra került, a tüntetők azonban ezt nem fogadták el, és egy kvázi-puccs keretein belül elüldözték Janukovicsot. Az újonnan megválasztott ideiglenes kormányt Lengyelország elismerte.⁵⁶

A kijevi eseményekkel párhuzamosan Krím-félszigetet felség- és alakulatjelzés nélküli „kicsi zöld emberkék” szállták meg, majd rövid időn belül kikiáltották a terület függetlenségét, végül pedig az Oroszországhoz való csatlakozást.⁵⁷ A félszigeten történtek párhovatarozástól függetlenül⁵⁸ komoly nyugtalanságot váltottak ki Lengyelországban, melyet Varsó reakciói kellőképpen tükröznek. 2014. március 5-én a Szejm egy határozatban ítélte el Oroszország nemzetközi jogot semmibe vevő cselekedeteit és állt ki Ukrajna szuverenitása és területi integritása mellett.⁵⁹ Bronisław Komorowski lengyel elnök a keleti fenyegetettségre hivatkozva, a NATO 4. cikkelye értelmében összehívatta az Észak-Atlanti Tanácsot,⁶⁰ mely aztán közös közleményben fejezte ki aggodalmait az ukrainai események kapcsán.⁶¹ Varsó komoly aggályaira rávilágít az a tény is, hogy lengyel részről már ekkor felmerült Ukrajna – önvédelmi célokra irányuló – fegyverekkel való támogatása.⁶²

A válságra adott heves reakciók és támogatás ellenére nem történt áttörés a lengyel–ukrán kapcsolatokban 2014 után sem. Ugyan Oroszország illegitim és nemzetközi jogot sértő akcióját illetően közös maradt az álláspont, azonban a 2016-tól újra napirendre kerülő, a történelmi sérelmek köré szerveződő viták árnyalták a két ország együttműködését.

Zelenskijhez fűzött remények és a háború

A 2019-es elnökválasztás változást hozott az ukrán politikában, ugyanis a 2014 óta államfői tisztséget betöltő Petro Porosenko vereséget szenvedett elsőszámú kihívójától, Volodimir

⁵⁵ „Minister To Protest Leader: Sign Deal Or »You Will All Be Dead«”, NBC News, 2014. február 21., <https://www.nbcnews.com/storyline/ukraine-crisis/minister-protest-leader-sign-deal-or-you-will-all-be-n35486>.

⁵⁶ Zięba, *Poland's Foreign and Security Policy*. 182. o

⁵⁷ Ekkor még nem lehetett biztosan tudni, hogy Moszkva áll-e az akció mögött, azonban ez később egyértelművé vált. - „»Little Green Men« or »Russian Invaders«?”, BBC News, 2014. március 11., szak. Europe, <https://www.bbc.com/news/world-europe-26532154>.

⁵⁸ Mind a kormányon lévő PO, mind a legnagyobb ellenzéki PiS elítélte az orosz agressziót.

⁵⁹ „Sejm potępia agresję i wspiera Ukrainę”, elérés 2024. április 14., <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/11744?t=Sejm-potepia-agresje-i-wspiera-Ukraine>.

⁶⁰ „Poland Invokes Article 4 – DW – 03/05/2014”, dw.com, elérés 2024. április 14., <https://www.dw.com/en/should-we-reformulate-nato-policy-on-russia/a-17477374>.

⁶¹ „North Atlantic Council Statement on the Situation in Ukraine”, NATO, 2014, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_107681.htm.

⁶² Zajac, *Poland's Security Policy*.

Zelenszkijtől. Ez a fordulat azonban nem hordozta magában szükségszerűen a lengyel–ukrán kapcsolatok pozitív irányú változását. Zelenszkij nemzetközi látogatásai során Lengyelország csupán a hatodik állomás volt Belgium, Franciaország, Németország, Kanada és Törökország mögött, továbbá a múlt kérdéseit illetően sem mutatkozott hajlandóság egy új megközelítés alkalmazására.⁶³

A kapcsolatok igazi áttörésére 2022 február 24-éig várni kellett. Az évek során befagyottá vált orosz–ukrán konfliktus ezen a napon ugyanis egy új stádiumba lépett. Az ekkor még „különleges katonai művelet” néven emlegetett totális orosz offenzívával Varsó félelmei valósággá váltak, ám változást nem hoztak a keleti szomszédjukat érintő külpolitikában. Lengyelország addig támogatja Ukrajnát ameddig csak szükséges⁶⁴, hangzott el többek között Andrzej Duda lengyel elnök szájából is, amely burkoltan ugyan de azt jelenti: Ukrajnát a győzelemig támogatni fogja Lengyelország.

Lengyelország Ukrajna-politikáját alakító legfőbb politikai események a rendszerváltástól napjainkig – Oroszország

Szembenállás Kelet-Európában

A kommunizmus bukását követően alkalmazott lengyel ULB doktrína egyik fő eleme az oroszoktól való földrajzi távolságtartás volt. Mivel a három országból Litvánia hamar az euróatlanti integráció-, Belarusz pedig Aljakszandr Lukasenka hatalomra kerülését követően Moszkva felé köteleződött el,⁶⁵ egyedül Ukrajna maradt „billegő” állam nyugat és kelet között. Varsó e bizonytalan helyzetnek köszönhetően Oroszország irányába egy kettős külpolitikát kellett folytasson, melynek egyik elemét az ukrajnai érdekérvényesítés, másik elemét az oroszok külpolitikai lépéseire való reagálás adta. Előbbivel az előző alfejezetben részletesebben foglalkoztunk, így most ideje rátérni az utóbbi szegmensre.

⁶³ „Presidential Elections in Ukraine: President Volodymyr Zelensky”, *The Warsaw Institute Review* (blog), 2019. június 25., <https://warsawinstitute.review/issue-2019/issue-2-2019/apparent-revolution-presidential-elections-in-ukraine/>.

⁶⁴ „Joint Declaration by Presidents of Ukraine, Poland and Lithuania”, Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 2023. január 11., <https://www.president.pl/news/joint-declaration-by-presidents-of-ukraine-poland-and-lithuania,63122>.

⁶⁵ Értelemszerűen ettől még mind Lengyelország Belaruszban, mind Oroszország Litvániában tett kísérleteket az adott ország befolyásolására. - Paulina Pospieszna, *Democracy Assistance from the Third Wave: Polish Engagement in Belarus and Ukraine* (University of Pittsburgh Press, 2014).

Georgia és Szmolenszk

A szovjet csapatok kivonása és egy törvényi erőre sosem lépő megállapodást követően⁶⁶ a lengyel–orosz kapcsolatok – hasonlóan a lengyel–ukránhoz – nem élveztek jelentősebb kitüntetett szerepet. Viszonyuk azonban korántsem maradt problémamentes.⁶⁷ 2007-ben Donald Tusk hatalomra kerülésével kísérletet tett ugyan az orosz kapcsolatok újakezdésére⁶⁸, azonban a PiS-hez köthető lengyel elnök, Lech Kaczyński a 2008-as georgiai események⁶⁹ apropóján óva intett az oroszok felé való nyitástól.⁷⁰ A két ország viszonyát tovább rontotta az a 2010-ben, Szmolenszk felett bekövetkezett légikatasztrófa, melyben többek között az imént említett köztársasági elnök, Lech Kaczyński, illetve több magas beosztású lengyel politikai szereplő is életét veszítette.⁷¹ A tragédia felelősének a PiS politikusai a kezdetektől Moszkvát tették, azonban egyesek az aktuális lengyel miniszterelnököt is vádolták azzal, hogy az oroszokkal való kapcsolatromlás elkerülése érdekében nem tett meg mindent a szerencsétlenséget övező részletek felderítésére.⁷²

2014 és a tovább romló viszony

A 2014-es ukrajnai események – mint ahogy az Ukrajnáról szóló alfejezetben láthattuk – aktivizálták a lengyel külpolitikát egy egységes, esetenként már szélsőséges⁷³ Kijev-barát és Moszkva-ellenes fellépést szorgalmazva. Ennek ellenére, vagy éppen ennek okán a kelet-

⁶⁶ ideo- www.ideo.pl, „Polska zrywa umowę z Rosją o ochronie inwestycji”, *Prawo.pl*, 2022. március 29., <https://www.prawo.pl/biznes/umowa-z-rosja-o-ochronie-inwestycji-zerwana,514323.html>.

⁶⁷ 2005-ben a moszkvai követségen dolgozó lengyel diplomatákat vertek meg, mely felháborodást váltott ki Lengyelország szerte

⁶⁸ Ennek fényében Vlagyimir Putyin tiszteletbeli meghívott volt a II. világháború 80. évfordulóján rendezett megemlékezésnek, 2009-ben, ahol beszédet is mondott - Anita Prazmowska, „Putin’s Letter to the Poles”, *The Guardian*, 2009. szeptember 1., szak. Opinion, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2009/sep/01/putin-letter-russia-poland>.

⁶⁹ Oroszország katonai intervenciót hajtott végre Georgia területén.

⁷⁰ Ekkor hangzott el Tblisziben az a mára ikonikussá vált mondat, miszerint ma Grúzia, holnap Ukrajna, ezt követően a Balti államok, végül pedig Lengyelország válik az orosz fenyegetés áldozatává - „15. rocznica historycznego wystąpienia Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Tbilisi”, *Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, 2023. augusztus 12., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/15-rocznica-historycznego-wystapienia-prezydenta-lecha-kaczynskiego-w-tbilisi,73151>.

⁷¹ „Lista ofiar katastrofy smoleńskiej”, *Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, 2010. augusztus 4., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/tym-ktorzy-odeszli/lista-ofiar-katastrofy-smolenskiej>.

⁷² Daniel Tilles, „Kaczyński: Smolensk Crash »Was Attack Decided at Highest Level of Kremlin«”, *Notes From Poland* (blog), 2022. április 4., <https://notesfrompoland.com/2022/04/04/kaczynski-smolensk-crash-was-attack-decided-at-highest-level-of-kremlin/>.

⁷³ Elizabeth Pond és Hans Kundnani, „Germany’s Real Role in the Ukraine Crisis”, *Foreign Affairs*, 2015. március 1., <https://www.foreignaffairs.com/articles/eastern-europe-caucasus/germanys-real-role-ukraine-crisis>.

ukrajnai helyzet megoldására létrehozott Normandiai Formátum közvetítő államai közé nem került be Lengyelország, ami egyértelműen az ország diplomáciai kudarcaként fogható fel.⁷⁴

A Jog és Igazságosság 2015-ös hatalomra kerülése – ismerve a szmolenszki légikatasztrófával kapcsolatos álláspontjukat – nem meglepő módon tovább rontotta, valamint meghatározta a lengyel–oroszl viszony további alakulását. A két ország kapcsolatát nem segítette elő az sem, hogy az évek során Putyin több olyan nyilatkozatot is tett, mellyel esetenként Lengyelország történelmének más színben való feltüntetésére törekedett,⁷⁵ máskor pedig az ország biztonságát illetően tett burkolt fenyegetéseket.⁷⁶ A helyzet 2021-ben a lengyel–belaruszl határon kialakult migrációs válság következtében romlott meg drasztikusan.⁷⁷ Az események háttérében a lengyel kormány Moszkvát vélte felfedezni, Mateusz Morawiecki lengyel kormányfő az országa ellen folytatott hibrid háborúnak minősítette a történeteket.⁷⁸

Ami a lengyel külpolitikát illeti Oroszlorszlág vonatkozásában 2022. február 24-e csak felerősítette azt a szemléletet, amellyel Moszkvára korábban is – mint elsőszámú biztonsági kihívásra – tekintettek. Érdemi változás ebben a kérdésben sem ekkor, sem a 2023-as kormányváltást követően nem figyelhető meg.

Magyarorszlág Ukrajna-politikáját alakító legfőbb politikai események a rendszerváltástól napjainkig – Ukrajna

A szocializmus bukását követően a magyar külpolitika meghatározó eszméjévé az antalli hármast prioritás vált.⁷⁹ E három irányelv témánk szempontjából releváns elemei elsősorban a szomszlédsságpolitika, másodsorban a határon túli magyarságl kérdése. Ezen két elem ugyanis

⁷⁴ Franciaorszlággal és Németorszlággal ellentétben Lengyelorszlág mindkét érintett országgal határos, érintett a kelet-európai politikában és mégsem választották közvetítő államnakk. – Zięba, *Poland's Foreign and Security Policy*. 184. o

⁷⁵ „Putin accuses Poland of colluding with Hitler in the Second World War | The Independent | The Independent”, elérés 2024. április 16., <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/putin-poland-hitler-nazis-antisemitism-second-world-war-a9260011.html>.

⁷⁶ „Putin Says Romania, Poland May Now Be in Russia's Cross-Hairs”, CNBC, 2016. május 28., <https://www.cnn.com/2016/05/27/putin-says-romania-poland-may-now-be-in-russias-cross-hairs.html>.

⁷⁷ 2021 júliusában több ezer bevándorló jelent meg a lengyel–belaruszl határon, akiket repülőgéppel szállítottak közel-keleti országlból Minszkbe, hogy onnan aztán átlépve a lengyel határt jussanak az EU területére. A határra gyakorolt nyomásgyakorlás háttérében Moszkva fedezhető fel, aki a bevándorlókat eszközként használva próbált destabilizációs hatást gyakorolni az EU-ra, valamint Lengyelorszlágra. – Katie Toth, „The Hottest Forest in the World”, *Foreign Policy* (blog), 2024. május 22., <https://foreignpolicy.com/2023/08/13/poland-belarusl-border-migration-crisis-wagner-group-russia-ukraine-election/>.

⁷⁸ „Morawiecki: ryzko agresji militarnej ze strony Rosji jest realne”, 2021. november 23., <https://defence24.pl/geopolityka/morawiecki-ryzko-agresji-militarnej-ze-strony-rosji-jest-realne>.

⁷⁹ Csiki Tamás és mtsai., *A magyar külpolitika 1989–2014*, 2017, <https://tudasportal.uninke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/100432>. 164. o

Ukrajna vonatkozásában – szomszédos ország révén, jelentős számú magyar kisebbséggel – összefonódott. Magyarország, Lengyelország és Kanada után harmadikként ismerte el a független Ukrajnát, majd rövidesen sor került a két ország közötti alapszerződés aláírására is.

Alapszerződés és kiegyensúlyozott kapcsolat

A szomszédos országok közül elsőként északkeleti szomszédunkkal megkötött alapszerződés aláírására már 1991-ben sor került. Ennek értelmében a két ország megállapodott többek között a határok sérthetetlenségéről, egymás területi integritásának elismeréséről, állampolgári kapcsolatok előmozdításáról, gazdasági, oktatási, és régiófejlesztési kérdésekről, valamint nem utolsósorban arról, hogy a felek között nincs és a jövőben sem lesz egymással szemben támasztott területi követelés.⁸⁰ Ami hazánk szempontjából még fontosabb, a 17. cikk szövegébe került a nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, vallási és nyelvi identitásának kölcsönös védelme is. Utóbbi kiegészül a kisebbségek jogainak biztosításáról szóló nyilatkozattal és jegyzőkönyvvel is.⁸¹

Az ezt követő időszakban Ukrajna nem élvezett kitüntetett szerepet a magyar külpolitikában. Északkeleti szomszédunk elsősorban regionális politikai kérdésekben jelent meg, mindemellett azonban fontos kiemelni, hogy hazánk Európai Unió csatlakozását követően biztos támogatója volt Ukrajna euróatlanti integrációjának.⁸² A többségében problémamentes kapcsolatot a 2010-es kormányváltást követően a kettős állampolgárság intézményének ukrán részről való elutasítása árnyalta, de ennek ellenére is fennmaradt a jó viszony.

2014 és a fordulat

A 2013-14-es események, majd a Krím orosz annexióját követően a történeteket a magyar Külügyminisztérium közleményben minősítette illegitimnek és jogellenesnek.⁸³ A helyzetre azonban negatív hatást gyakorolt Orbán Viktor 2014-es választást követő beiktatási beszéde, amelyben a Kárpát-medencei magyarok jogairól, a kettős állampolgárság-, és az autonómia

⁸⁰ Utóbbi részlet hatalmas port kavart a magyar politika világában, ugyanis ezzel a békés revízió lehetősége is elszállt – Uo. 114

⁸¹ „1995. Évi XLV. Törvény a Magyar Köztársaság És Ukrajna Között a Jószomszédság És Az Együttműködés Alapjairól Kijevben, Az 1991. Évi December Hó 6. Napján Aláírt Szerződés Kihirdetéséről - Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye”, elérés 2024. április 16., <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500045.tv>.

⁸² Csiki és mtsai., *A magyar külpolitika 1989–2014*. 183. o

⁸³ „A Külügyminisztérium jogellenesnek tekinti a Krím státusának megváltoztatását”, Kormányzat, elérés 2024. április 17., <https://2010-2014.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/hirek/a-kulugyminiszterium-jogellenesnek-tekinti-a-krim-statusanak-megvaltoztatasat>.

szükségességéről is szót ejtett⁸⁴, melynek hatására Kijevben bekérették a magyar nagykövetet. A 2014-es történések következtében a nemzeti identitás kérdése felerősödött Ukrajna politikai légkörében, melynek a soron következő években többször is a helyi kisebbségek – köztük a kárpátaljai magyarság – szenvedték kárát.

Az oktatási- és a nyelvtörvény hatása

A 2017-es ukrán oktatási törvény⁸⁵ megfosztotta a kisebbségeket azon joguktól, hogy 1. osztálytól 12. osztályig anyanyelvükön tanulhassanak. Az új szabályozás értelmében ez a jog csak 1. osztálytól a 4. osztályig maradt lehetséges.⁸⁶ A törvénnyel szemben Magyarország tiltakozását fejezte ki, illetve bírálta azon elemeit, amelyek előidézik a magyar kisebbség jogainak regresszióját, valamint ütköznek a nemzetközi joggal is.⁸⁷ Mivel a felülvizsgálat nem járt sikerrel és a törvény beiktatásra került, a magyar kormány válaszlépés-, illetve nyomásgyakorlásként blokkolta Ukrajna és a NATO közötti legmagasabb szintű politikai találkozók megrendezését.⁸⁸ Az amúgy is romló magyar–ukrán politikai kapcsolatokat tovább súlyosbította a 2019-es nyelvtörvény, mely vallási szertartásokon és magánbeszélgetéseken kívül gyakorlatilag mindenhol kötelezővé tette az ukrán nyelv használatát. Ennek megsértésére jogi felelősségre vonást helyeztek kilátásba.⁸⁹

Zelenszkijhez fűzött remények és a háború

Az oktatási törvény és a nyelvtörvény is Petro Porosenko öt éves regnálásához volt köthető, ezért Volodimir Zelenszkij 2019-es elnökké választását optimistán várták Magyarországon. Ennek egyik fő oka az volt, hogy a megválasztott államfő közölte, beiktatását követően

⁸⁴ „Mindjárt beiktatják Orbán Viktort”, 2014. május 10., https://index.hu/belfold/2014/05/10/ma_iktatjak_be_orban_viktort/.

⁸⁵ A döntés hátterében megfigyelhető az a tényező, hogy 2017-ben az összlakosság mindössze 68%-a használta az ukrán nyelvet a mindennapokban, a keleti országrészben pedig kiugróan magas volt az orosz használat aránya. - Fedinec Csilla és Csernicskó István, „Az 2017-es ukrán oktatási kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma”, *REGIO* 25, sz. 3 (2017): 278–300.

⁸⁶ Fedinec és Csernicskó.

⁸⁷ Magyarország Nagykövetsége Kijev, „Tiltakozás Az Új Ukrán Oktatási Törvény Ellen”, 2017, <https://kijev.mfa.gov.hu/news/tiltakozas-az-uj-ukran-oktatasi-toerven-ellen>.

⁸⁸ Csernicskó István, „Ukrajna nemzetközi kötelezettségvállalásai a kisebbségek nyelvén folyó oktatás területén a Keretegyezmény és a Karta alkalmazásáról készült jelentések tükrében”, *Kisebbségi szemle*, sz. 3. évf. 4.sz. (2018.): 27–46.

⁸⁹ „Elfogadhatatlan az ukrán nyelvtörvény, Porosenko szellemiségét idézi”, Kormányzat, elérés 2024. április 17., <https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/elfogadhatatlan-az-ukran-nyelvtorveny-porosenko-szellemiseget-idezi>.

megvizsgálja, hogy a nyelvtörvény valóban tiszteletben tartja-e minden állampolgár jogait.⁹⁰ A Zelenszkijhez fűzött remények azonban nem teljesültek be.

A két ország közötti konfliktusos helyzet megoldását az sem segítette elő, hogy 2018-ban a Mirotvorec elnevezésű ukrán nacionalista szervezet nyilvánosságra hozta több magyar állampolgársággal rendelkező kárpátaljai adatait⁹¹ ami – ismerve Ukrajna kettős állampolgársággal kapcsolatos álláspontját – negatívan érintette a helyi kisebbséget. A szervezet később sem járult hozzá a magyar-ukrán viszony előmozdításához, ugyanis több kárpátaljai magyar került fel a Mirotvorec Ukrajna ellenségeit tartalmazó listára.⁹²

Az orosz–ukrán háború kitörése váratlanul érte a magyar politikai vezetést, melyet jól mutat, hogy 2022. február 24-ét követően napokat kellett várni, mire érdemi közleményt adott ki magyar kormányfő.⁹³ Orbán Viktor úgy fogalmazott, hogy stratégiai nyugalomra van szükség, de Magyarország kész az Európai Unió által kezdeményezett szankciók megszavazására. A továbbiakban a magyar kormány többször világossá tette, hogy a humanitárius segítségnyújtáson felül – különös tekintettel a közvetlen fegyverszállítás kérdésére – nem hajlandó támogatni Ukrajnát.⁹⁴

Magyarország Ukrajna-politikáját alakító legfőbb politikai események a rendszerváltástól napjainkig – Oroszország

A Szovjetunió bukását követő időszakban Budapest és Moszkva viszonya nem romlott meg, sőt, a kapcsolatokat alapvetően pragmatizmus jellemezte.⁹⁵ 1991-ben sor került a magyar–orosz alapszerződés aláírására⁹⁶, döntés született a szovjet csapatok kivonásáról, valamint az orosz adósság törlesztéséről is.⁹⁷ A kezdeti lendület az évtized végére azonban alábbhagyott, elsősorban Magyarország NATO-hoz való közeledésének, majd csatlakozásának

⁹⁰ Uo.

⁹¹ András Iván, „Az ukrán nacionalisták azt állítják, orosz titkosszolgálatoktól lopták a magyar útlevélek adatbázisát”, 2018. október 11., https://index.hu/kulfold/2018/10/11/az_ukran_nacionalistak_azt_allitjak_orosz_titkosszolgalatoktol_loptak_a_magyar_utlevelek_adatbazisat/.

⁹² „Mirotvorec - hírek, cikkek az Indexen”, 2024. április 17., <https://index.hu/24ora/?cimke=mirotvorec>.

⁹³ *Rendkívüli interjú Orbán Viktor miniszterelnökkel*, 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=eXBwrjKxdZE>.

⁹⁴ MTI, „Magyarország Nem Hajlandó Vállalni Az Ukrajnai Fegyverszállítás Semmilyen Pénzügyi Terhét”, <https://kormany.hu>, 2024. január 22., <https://kormany.hu/hirek/magyarorszag-nem-hajlando-vallalni-az-ukrajnai-fegyverszallitas-semmilyen-penzugyi-terhet>.

⁹⁵ Csiki és mtsai., *A magyar külpolitika 1989–2014*. 112. o

⁹⁶ Végül a ratifikálásra csak 1995-ben került sor - „Határozat - magyar-orosz alapszerződés ratifikálása”, 1995, <https://www.parlament.hu/iromany/fulltext/00547txt.htm>.

⁹⁷ Csiki és mtsai., *A magyar külpolitika 1989–2014*. 113. o

köszönhetően.⁹⁸ Az újbóli javulást végül a 2002-es szocialista hatalomátvétel hozta meg, mely következtében a kapcsolat a Gyurcsány-kormányok idején még dinamikusabbá vált.⁹⁹

Az orosz expanzionizmustól kevésbé féltő, de a földgáz és kőolaj terén Oroszországtól erősen függő államként, a magyar kormány visszafogottan reagált a 2008-as georgiai eseményekre.¹⁰⁰ Az elsősorban energiapolitikán alapuló magyar–oroszl kapcsolatok a 2010-es Fidesz győzelmet követően is tovább fejlődtek. Az elköteleződést jelzi, hogy 2014-ben Orbán Viktor és Vlagyimir Putyin megállapodást kötött a paksi atomerőmű bővítésének részleteiről.¹⁰¹ Hasonlóan 2008-hoz, a 2014-es ukrajnai események következtében is óvatossan fogalmazott a magyar kormány és ugyan agresszióknak minősítette a Krím megszállását,¹⁰² de érdemi lépéseket nem tett az Oroszországgal történő kereskedelem – és energiafüggőség – csökkentésére.

Az oroszok felé való nyitottságot – a már említett energiapolitikai szempontokon túl – a magyar „keleti nyitás” politikája is indokoltta tette. Ennek értelmében Magyarország nyugati szövetségesein felül igyekszik jó kapcsolatot ápolni a világ valamennyi hatalmával, többek között Kínával és Oroszországgal is.¹⁰³

A Moszkva és Budapest közötti szoros viszonyt jól mutatja az is, hogy a magyar miniszterelnök alig pár héttel az orosz offenzíva megindítása előtt találkozott Putyin elnökkel, amit Orbán Viktor „békemisszióknak” nevezett.¹⁰⁴ 2022. február 24-ét követően Magyarország ugyan elítélte Ukrajna illegitim megszállását, illetve megszavazta az összes Európai Unió által beterjesztett szankciós csomagot,¹⁰⁵ azonban kétségtelenül lassította, valamint tartalmilag is befolyásolta az Oroszország szankcionálására irányuló törekvéseket.

⁹⁸ Uo. 171. o

⁹⁹ A kapcsolatok elsősorban gazdasági, és energiapolitikával kapcsolatos kérdések körül forogtak.

¹⁰⁰ Csiki és mtsai., *A magyar külpolitika 1989–2014*. 209. o

¹⁰¹ Uo. 244. o

¹⁰² „Az Ukrajnához fűződő magyar érdek változatlan”, Kormányzat, elérés 2024. április 18., <https://2010-2014.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/meg-marciusban-atadjak-a-szlovak-magyar-gazvezeteket>.

¹⁰³ Bernek Ágnes, „Hazánk keleti nyitás politikája és a 21. századi geopolitikai stratégiák összefüggései”, *Külügyi Szemle*, 2018, <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;30324245>.

¹⁰⁴ „Orbán Moszkvában »békemisszióknak« nevezte tárgyalásait Putyinnal”, euronews, 2022. február 1., <https://hu.euronews.com/2022/02/01/orban-moszkvaban-bekemisszionak-nevezte-targyalasait-putyinnal>.

¹⁰⁵ „Timeline - EU Sanctions against Russia”, elérés 2024. április 18., <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/sanctions-against-russia/timeline-sanctions-against-russia/>.

Összehasonlítás a politikai dimenzió alapján

Az elmúlt közel három és fél évtized legfőbb, az Ukrajna-politikát meghatározó eseményeket végig tekintve Lengyelország és Magyarország esetén eltérő mintázat rajzolódik ki, ami az Ukrajnához, illetve Oroszországhoz fűződő viszonyt illet.

Varsó részéről 1989 és 2022 között egy folyamatos közeledési szándék figyelhető meg Kijev felé, ami válságos időkben még inkább fellángol¹⁰⁶, a kedélyek csillapodásával azonban, újra és újra előtérbe kerülnek a történelmi ellentétek, amik megnehezítik az együttműködést. Ez a probléma 2022-vel háttérbe szorult, a mindenkori lengyel kormányok pedig – jelen állás szerint – a végletekig készek támogatni délkeleti szomszédjukat.

Budapest Kijevvel való viszonya a lengyel példától sok szempontból eltér. Az egyik különbség, hogy a magyarok és az ukránok között nem húzódnak olyan történelmi törésvonalak, amelyek hatással lehettek volna a rendszerváltás követően kialakuló magyar–ukrán kapcsolatokra. Ennek is köszönhetően egészen krími válságig pár kivételtől eltekintve¹⁰⁷ a két ország viszonya relatíve zökkenőmentesen alakult. A másik jelentős különbség Lengyelországhoz képest, Budapest és Kijev kapcsolatának drasztikus megromlása a 2014-et követő időszakban. A magyar kisebbség jogait csorbító intézkedések, és azok felülvizsgálatának elmaradása minden kétséget kizáróan hozzájárult ahhoz, hogy a magyar kormány a lengyelrel szöges ellentétű, passzív külpolitikát folytasson Ukrajna irányába 2022. február 24-ét követően.

Hasonlóan a történelmi dimenzióhoz tapasztalható, hogy messze nem elég csupán az ukránokhoz fűződő viszony ismerete a jelenlegi álláspontok megértéséhez, sőt kérdésünk szempontjából a lengyel–orosz és magyar–orosz kapcsolatok bizonyos esetekben jelentőségteljesebb magyarázóerővel bírnak.

Kezdve Lengyelországgal, Varsó és Moszkva viszonyát nagyban meghatározta a történelmi emlékezet, valamint az ULB doktrína implementálása. Utóbbi lényege a potenciális keleti fenyegetés¹⁰⁸ békés úton történő minimalizálása volt. Mindezek fényében a 2000-es évek végétől fokozatosan erősödő orosz expanzionizmus¹⁰⁹ okkal váltott ki heves reakciókat a lengyel politikai vezetés körében, mely 2022-vel visszafordíthatatlanná vált. Magyarország

¹⁰⁶ 2004, 2014, 2022

¹⁰⁷ Kettős állampolgárság kérdése

¹⁰⁸ Oroszország

¹⁰⁹ Georgiai és ukrainai események

esetén egy eltérő utat figyelhetünk meg. A rendszerváltást követően Budapest és Moszkva közötti viszonylagos jó politikai kapcsolatokat nagyban meghatározta az energiafüggőség, majd ezt egészítette ki a 2010-es évek elejétől a keleti nyitás politikája.

Összekapcsolva az eddig kifejtetteket, az orosz–ukrán háború vonatkozásában a következő megállapításokat tehetjük: Lengyelország esetén az ukránokhoz köthető történelmi nézetkülönbségek eltörpülnek az oroszok által jelentett biztonsági fenyegetés mellett, mely következtében a lengyel politika a lehető legmesszebb hajlandó elmenni Ukrajna megsegítésében, ezzel párhuzamosan pedig Oroszország távoltartásában. Magyarország – függve a gáz- és olajimporttól – törekszik nem elvágni magát Oroszországtól, melyhez hozzájön az Ukrajnával 2010-es évek közepe óta erősen megromló bilaterális viszony. Ennek eredménye, hogy a magyar politika csupán korlátozott mértékben segíti megtámadott szomszédját.

III. Társadalmi dimenzió

Az előző fejezet eredményeiből kiindulva okkal feltételezhetnénk, hogy – mivel Lengyelország és Magyarország esetében is képvisleti demokráciáról beszélünk – mindkét társadalomban a politikához hasonló mintázatok figyelhetők meg Ukrajna és Oroszország megítélését illetően. Kérdés azonban, hogy ez valóban így van-e.

A lengyel társadalom viszonyulása Ukrajnához és Oroszországhoz

A CBOS elnevezésű kutatóintézet rendszeres végez felmérést a lengyel társadalom attitűdjeinek és különböző kérdésekhez köthető véleményeinek feltérképezésére. Ennek köszönhetően kézzelfogható statisztikák vannak az ukránokhoz és oroszokhoz fűződő viszonytal kapcsolatban is. Egy 2021-ben kiadott elemzés¹¹⁰ magában foglalja, hogy hogyan változott a társadalom külföldi országokhoz való hozzáállása 1993 óta (lásd 1. ábra).

¹¹⁰ CBOS, „Stosunek Polaków do innych narodów”, 2021, <https://www.cbos.pl/PL/szukaj/szukaj.php>.

TABELA 1. Zmiany sympatii do poszczególnych narodów

Narody	Wskazania respondentów według terminów badań																				
	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'10	'11	'12	'13	'14	'15
	w procentach																				
Rosjanie	17	16	17	21	20	19	17	23	24	22	18	16	22	24	30	34	32	34	31	25	22
Ukraińcy	12	9	14	16	15	13	16	19	22	19	29	23	24	25	34	34	32	32	31	34	36

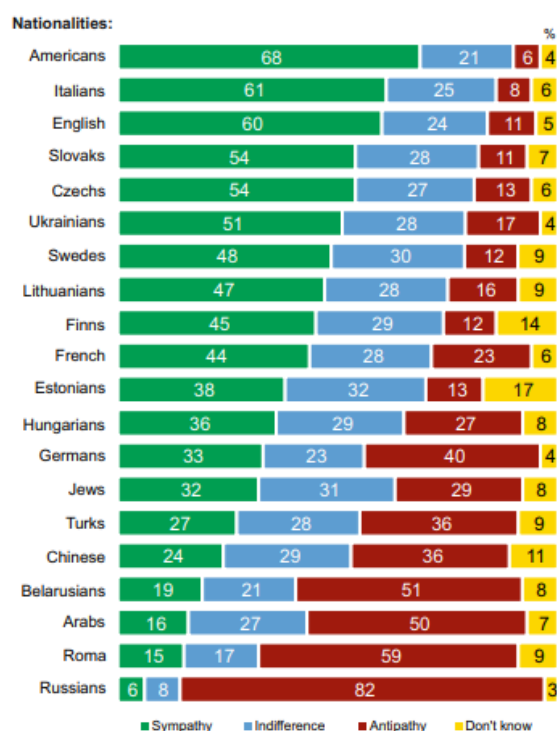
1. ábra

forrás: cbos

Az eredmények alapján mind a két vizsgált népről elmondható, hogy nem sokkal a rendszerváltást követően kifejezetten kevesen vélekedtek pozitívan róluk¹¹¹, azonban ezt egy fokozatos javuló tendencia követte. A 2004-es narancsos forradalom ugyan rontotta az oroszok és javította az ukránok megítélését, de az ekkor kialakult különbség pár év után visszarendeződött. A 2008-as georgiai események – ellentétben a politikával – nem befolyásolták a társadalom véleményét, ellenben 2014-gyel, amikor is Oroszország megítélése negatív fordulatot vett. Mindennek ellenére a Vlagyimir Putyin vezette ország a pozitív megítélést illetően 2021-re meghaladta a 2014 előtti számokat.¹¹² Ami Ukrajnát illeti, 2014 után évről-évre változott a lengyelek hozzáállása, ám a statisztika kiadásának évére a valaha mért legpozitívabb eredmény született: a megkérdezettek 43%-a vélekedett bizakodóan dél-keleti szomszédjáról.

Közvetlenül az orosz inváziót megelőzően mért számok mindkét ország esetén visszaesést mutatnak, Oroszországról a megkérdezettek 29%-, Ukrajnáról a megkérdezettek 41%-ának

Attitude to other nationalities

2. ábra

forrás: cbos

¹¹¹ A táblázatban a számok azt jelzik, hogy a megkérdezettek hány százalékának volt pozitív véleménye az adott országról, az adott évben.

¹¹² Fontos kiemelni, hogy ez a statisztika a lengyel-belarusz határválság előtt készült.

volt pozitív véleménye.¹¹³ Az első felmérés, ahol már a háború is befolyásolta a lengyelek véleményét, a 2023-ban jelent meg (lásd 2. ábra). Ezekből az adatokból kirajzolódik, hogy a politikai irányvonalakhoz hasonlóan a társadalom is teljes mértékben oroszellenessé és ukránbaráttá vált. A háborút kezdeményező fél felé érzett szimpátia mindössze 6%-ra csökkent, 82%-os antipátiával kiegészülve, a megtámadott ország esetében pedig a megkérdezettek több mint felének volt pozitív véleménye.¹¹⁴

Érdekesség, hogy a legfrissebb, 2024-es adatok csökkenést hoztak Ukrajna vonatkozásában, a válaszadók 40%-ának volt szimpatikus, 30%-ának pedig antipatikus délkeleti szomszédjuk. Oroszország esetén minimális változás figyelhető meg, 8%-ra nőtt a pozitív, 76%-ra csökkent a negatív véleménnyel lévők aránya.¹¹⁵

A magyar társadalom viszonyulása Ukrajnához és Oroszországhoz

Lengyelországgal ellentétben Magyarországon nincs olyan kutatóintézet, amely rendszeres felmérést végezett volna a magyar társadalom külföldhöz való viszonyáról úgy, hogy a statisztikában mind Ukrajna, mind Oroszország szerepeljen. Így hazánk esetében több kutatóintézet eredményeit is használnunk kell az általános trendek vizsgálatához.

Egy, a Medián által készített felmérés rávilágít az Oroszországgal kapcsolatos attitűd alakulására 1992 és 2018 között¹¹⁶ (lásd 3. ábra). Az adatokból jól tükröződik, hogy a magyar társadalom körében a rendszerváltást követő közel 30 évben növekedő tendenciát mutatott Oroszország elfogadottsága.¹¹⁷

¹¹³ CBOS, „Stosunek do innych narodów”, 2022, <https://www.cbos.pl/PL/szukaj/szukaj.php>.

¹¹⁴ CBOS, „Attitude to nationalities one year after the outbreak of war”, 2023. március, https://www.cbos.pl/EN/publications/public_opinion.php.

¹¹⁵ CBOSNews 2024/07, „Które narody Polacy lubią najbardziej?”, 2024, https://www.cbos.pl/PL/publikacje/news/newsletter_ver3.php?news_r=2024&news_nr=07.

¹¹⁶ Ezen a skálán 0 és 100 közötti tengelyen mozognak az értékek, ahol a 100 a nagyon pozitív, a 0 a nagyon negatív - Krekó Péter, „Oroszország a magyar közvéleményben”, 2018, <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;30848073>.

¹¹⁷ A politikához hasonlóan egyedül az I. Orbán-kormány idején figyelhető meg visszaesés

	1992	1997	2001	2003	2006	2007	2014	2018
Oroszország	36	40	34	37	41	41	44	48

3. ábra

forrás: mtmt

Maradva az oroszoknál, egy 2019-es, a Nézőpont Intézet által publikált kutatás 43%-ra mérte a pozitív megítélések számát, a negatívakat pedig 36%-ra.¹¹⁸

Ami Ukrajnát és annak magyar társadalom általi megítélését illeti, a legrégebbi elérhető közvéleménykutatási eredmény 2007-es lekérdezésen alapszik.¹¹⁹ A Forsense által készített felmérés a szomszédos országok megítélését vizsgálta, melyből kiderült, hogy Ukrajna felé többnyire semlegesen viszonyulnak a magyarok. A megkérdezettek 23%-a jónak, 48%-a semlegesnek, 18%-a pedig rossznak titulálta a magyar–ukrán kapcsolatokat. A Nézőpont Intézet 2016-os kutatása szerint hazánk lakosságának 39%-a van inkább jó, 27%-a pedig inkább rossz véleménnyel északkeleti szomszédunkról.¹²⁰ Ezekből a számokból látható, hogy arányaiban javult Ukrajna magyarok általi megítélése, ezen azonban a kárpátaljai magyar kisebbség jogregressziója jelentősen rontott. Egy 2018-as, szintén a Nézőpont Intézet által végzett kutatás csupán 23%-ra mérte azon magyarok arányát, akik inkább jó véleménnyel vannak Ukrajnáról, és 43%-ra a negatívan vélekedőket.¹²¹

Rátérve a 2022. februárját követő időszakra, újfent a Medián készített felmérést a 444 felkérésére.¹²² A kutatás rávilágít a magyar társadalom orosz–ukrán háborút illető megosztottságára: a válaszadók 33%-ának volt pozitív véleménye Ukrajnáról, Oroszországot pedig a megkérdezettek 32%-a találta szimpatikusnak.¹²³ Ezt a polarizáltságot tükrözi az az IDEA által 2023-ban elvégzett felmérés is, mely arra a kérdésre kereste a választ, hogy ki

¹¹⁸ Nézőpont Intézet, „Közép-Európa és Oroszország: A magyarok közepén állnak”, 2019, <https://nezopont.hu/kozep-europa-es-oroszorszag-a-magyarok-kozepen-allnak/>.

¹¹⁹ Forsense, „Forsense » (Jó) szomszédok”, 2008, <https://www.forsense.hu/jo-szomszedok/>.

¹²⁰ Nézőpont Intézet, „Nem ellenszenvese a magyarok számára a szomszédos országok”, 2016, <https://nezopont.hu/nem-ellenszenvese-magyarok-szamara-szomszedos-oroszok/>.

¹²¹ „Pozitív Magyarország megítélése a szomszédos országokban”, hirado.hu, 2018, <https://hirado.hu/belfold/cikk/2018/02/28/pozitiv-magyarorszag-megitelese-a-szomszedos-oroszokban>.

¹²² A kutatás érdekessége, hogy a pártpreferenciára és az életkorra is rákérdezett, melyből kiderült, hogy alapvetően a Fideszes, azon belül is elsősorban a fiatal szavazók a leginkább orosz-pártiak. - Rényi Pál Dániel, „Ugyanolyan rossz véleménnyel vannak a magyarok Ukrajnáról, mint Oroszországról”, 444, 2022. május 9., <https://444.hu/2022/05/09/ugyanolyan-rossz-velemennyel-vannak-a-magyarok-ukrajnarol-mint-oroszorszagrol>.

¹²³ Uo.

felelős a háború kitöréséért. A kutatás szerint a válaszadók 40%-a Oroszországot, 31% pedig Ukrajnát, vagy a nyugatot tartja felelősnek.¹²⁴

Összehasonlítás a társadalmi dimenzió alapján

A lengyel társadalom és politika sok szempontból átfedésben van egymással, ami a vizsgált országokhoz fűződő viszonyt illeti. 2004, 2014 és 2022 is hasonló társadalmi reakciókat váltott ki Lengyelországban, mint ahogy az a politikai szinten is megfigyelhető volt.¹²⁵ Az 1993 és 2014 közötti időszokról azonban megállapítható, hogy az ukránok és oroszok megítélése szinte azonosan alakult, sőt az adatok 2021-ig se térnek el különösebben. 2022-ben indul meg a tartós szétválás¹²⁶, ugyanis 2015 után először tapasztalhatunk 10 százalékpontnál nagyobb eltérést a két nép pozitív megítélése között. A legerőteljesebb különbség 2023-ban jelentkezett, mely eredményről kijelenthető, hogy teljes mértékben tükrözi az ország háborúval kapcsolatos politikai álláspontját. Az idei számadatokból – azaz Ukrajna pozitív megítélésének 11 százalékponttal történő visszaeséséből, valamint Oroszország megítélésének szinte változatlan státuszából – arra következtethetünk, hogy a lengyel társadalom elsősorban oroszellenes és csak másodsorban ukránbarát.

A magyar társadalom sok szempontból hasonlóan viszonyul a hazai politikához, mint a lengyel. Oroszország pozitív megítélésének alacsony mértékű, de folyamatos növekedése 2018-ig jól tükrözi a különböző kormányok Moszkvával folytatott kapcsolatát. Ukrajna vonatkozásában az adatok és a témával foglalkozó kutatások hiánya nagyban megnehezíti a messzemenő következtetést levonását, az azonban látszik, hogy a magyarok részéről Ukrajna megítélése 2016-ig többnyire semleges, de inkább pozitív volt.¹²⁷ A háború kitörését követően viszont részben elvált egymástól a magyar társadalom és a politika. Ami a két ország irányába érzett szimpátiát illeti, Ukrajna 1 százalékponttal nagyobb támogatással bírt, mint Oroszország, függetlenül a 2016 után született, a magyar kisebbség jogait csorbító törvényektől.

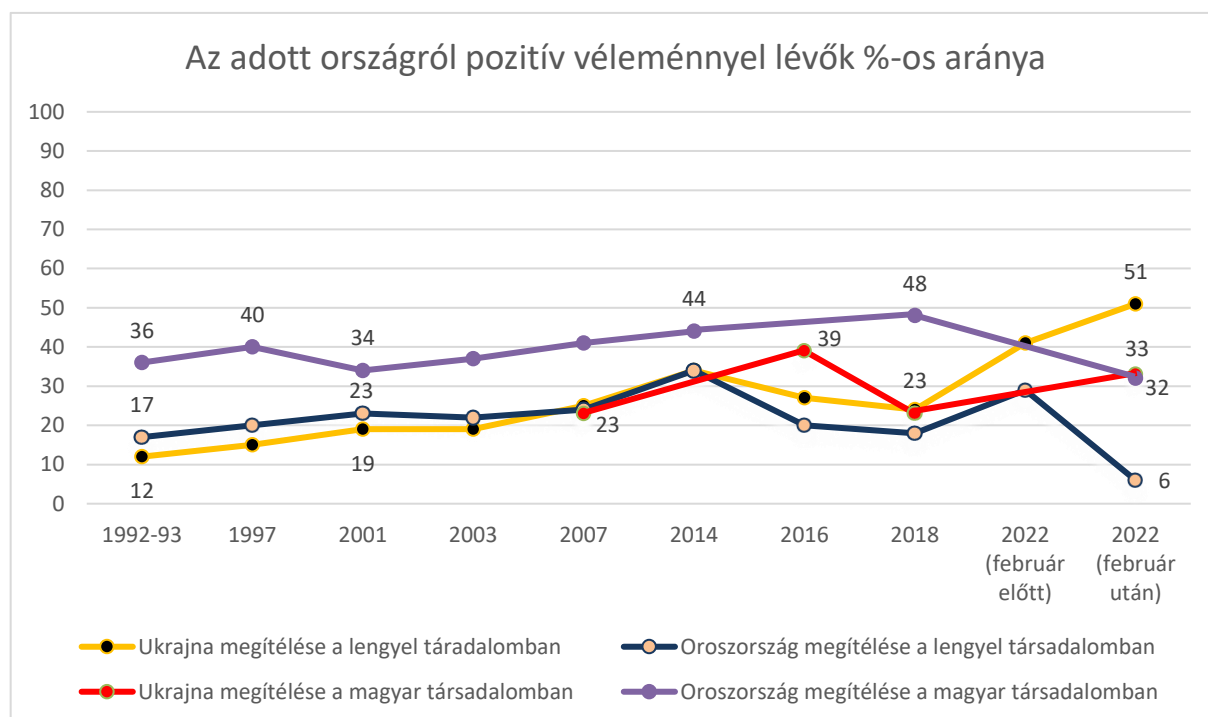
¹²⁴ IDEA Intézet, „Az orosz-ukrán háborúval kapcsolatos vélemények a hazai felnőtt népesség körében”, 2023. május, <https://ideaintezet.hu/hu/hirek-aktualis/99/mukodik-a-kormanyzati-lovedekkommunikacio>.

¹²⁵ Szimpátia növekedése Ukrajna-, és csökkenése Oroszország felé

¹²⁶ Ebben minden bizonnyal közrejátszott a 2021-es lengyel-belarusz határválság is

¹²⁷ A forráshiány miatt nincs lehetőségünk megvizsgálni, hogy hogyan változott a magyar társadalom véleménye az ukrán oktatási, majd nyelvtörvények implementálása következtében

Mindezekből megállapítható, hogy a magyar társadalom 2022 előtt, és a katonai inváziót követően is jobb véleménnyel volt Oroszországról, mint a lengyel társadalom, azonban fontos kiemelni, hogy mindkét nép esetén csökkenő tendenciát eredményezett Putyin katonai művelete (lásd 4. ábra). Ukrajnát illetően elválnak a lengyelek és magyarok tapasztalatai. Míg előbbiek szemében a háború hozta meg az igazi áttörést délkeleti szomszédjuk pozitív megítélésében, addig az utóbbiak esetén a magyar kisebbség jogait csorbító törvények okozta visszaesést nem kompenzálta akkora mértékben északkeleti szomszédunk megtámadása, hogy a 2016-os megítélési szintet elérje. Ettől függetlenül a magyar társadalom hozzáállása Ukrajnához és Oroszországhoz nem tükrözi a politikai irányvonalat, mivel előbbi, az utóbbival szemben erősen polarizált.

4. ábra

saját szerkesztésű ábra

források: cbos, mtmt, 444, telex, forsense, hirado.hu

IV. Biztonsági dimenzió

A biztonságpolitika nemcsak korunk meghatározó szakpolitikája, de a dolgozat témája szempontjából is különösen releváns. Ugyan a korábban tárgyalt történelmi és politikai dimenziók adtak betekintést arra vonatkozóan, hogy hogyan jelenik meg Oroszország, valamint Ukrajna a lengyel, illetve magyar biztonságfelfogásban, a teljes kép megismerése érdekében nélkülözhetetlen egy külön fejezetet szentelni a kérdésnek.

Lengyelország biztonságpercepciója – A 2020-as lengyel nemzeti biztonsági stratégia Oroszországra és Ukrajnára vonatkozó részei

2020-ban, két évvel az orosz „különleges katonai művelet” megindítását megelőzően jelent meg Lengyelország legfrissebb biztonsági stratégiája.¹²⁸ A dokumentum a bevezetés, a biztonsági környezet, valamint érdekek és stratégiai célok ismertetését követően négy pillér¹²⁹ mentén mutatja be a Lengyelország előtt álló biztonsági kihívásokat és potenciális veszélyforrásokat, illetve tesz javaslatot ezen kérdések megoldására.

Oroszország

Már közvetlenül a stratégia elején, a biztonsági környezet ismertetésekor előkerül az orosz neo-imperializmus, mint a Lengyelországot fenyegető legkomolyabb kihívás, amely magában hordozza a potenciális fegyveres konfliktus kirobbanásának lehetőségét is. Szintén ebben a részben említésre kerül a közép-európai régió orosz földgáz és kőolajfüggése, mint megoldandó probléma.¹³⁰

A pillérek esetén két helyen jelenik meg Oroszország, mint Lengyelország biztonságára komoly hatást gyakorló tényező. Egyrészt a II., nemzetközi biztonsággal foglalkozó pillérben a stratégia kijelenti, hogy az európai és saját érdekeit szem előtt tartó Lengyelország támogatja azt a NATO irányvonalat, mely egy kettős megközelítést alkalmaz Oroszországgal kapcsolatban.¹³¹ Másrészt a IV. pillérben, az energiabiztonsággal kapcsolatban kijelentésre

¹²⁸ „National Security Strategy of the Republic of Poland”, National Security Bureau, elérés 2024. április 29., <https://en.bbn.gov.pl/en/about-bbn/publications/publications/769,National-Security-Strategy-of-the-Republic-of-Poland.html>.

¹²⁹ I. Az állam és állampolgárok biztonsága; II. Lengyelország a nemzetközi biztonsági architektúrában; III. Identitás és nemzeti hagyományok; IV. Társadalmi- és gazdasági fejlődés

¹³⁰ „National Security Strategy of the Republic of Poland”. 8. o

¹³¹ Ez magában foglalja az elrettentést és védelmet, valamint a párbeszédre való készséget is. – Uo.

kerül, hogy Lengyelországnak minden jogszerű eszközt be kell vetnie annak érdekében, hogy csökkentse a közép-európai régió orosz gázfüggésének növelésére irányuló építkezéseket.

Ukrajna

Ukrajna vonatkozásában – lévén, hogy 2020-as dokumentumról van szó – mindössze annyi megállapítást tesz a dokumentum, hogy erősíteni kell az ország függetlenségét, szuverenitását, valamint területi integritását.¹³²

Energiabiztonság

Az energiapolitika területén – az orosz függés veszélyein túl – konkrét elképzeléseket is megfogalmaz a stratégia. Ezek közül kiemelten fontos a gáz és olaj beszerzések diverzifikálása, melynek egyik fő elemét képi a Świnoujścieben található LNG terminál fejlesztése, de megemlíthető a termelési kapacitások, valamint a villamosenergia-átvitel és -elosztás bővítésére és korszerűsítésére tett javaslat is.

Haderőfejlesztés

A romló biztonsági környezetre való tekintettel a stratégia az I. pilléren belül külön foglalkozik a lengyel hadsereggel, az azzal kapcsolatos fejlesztési, létszámnövelési, és eszközbeszerzési kérdésekkel, melynek legszembetűnőbb – a dokumentum által 2024-re kitűzött – célja a GDP 2,5%-ának védelemre való ráfordítása.

A stratégia megjelenése óta jelentkező változások és fejlemények

Oroszország és Ukrajna

Mivel Lengyelország orosz–ukrán háborúval kapcsolatos percepcióit a politikai dimenzió alfejezetben már érintettem, ezért önmagam ismétlésének elkerülése érdekében nem térek ki minden részletre. Oroszországot és Ukrajnát illetően – a biztonság szempontjából – a következő változások figyelhetők meg: A NATO által Moszkva felé alkalmazott kettős megközelítésével kapcsolatban Varsó zárkózottabbá vált a kommunikációs csatornák fenntartásában, amit jól mutat, hogy lengyel és orosz politikai vezetők¹³³ nem találkoztak a

¹³² Uo.

¹³³ Beleértve a külügyminisztereket is

háború kitörése óta.¹³⁴ Kijevvel kapcsolatban a számukra nyújtott támogatás mértékének növekedése említhető meg, mint legfőbb biztonsággal kapcsolatos változás. Mindazonáltal elmondható, hogy a lengyelek által Oroszország és Ukrajna vonatkozásában alkalmazott megközelítések irányát tekintve nem figyelhető meg trendbéli módosulás.

Energiabiztonság

A 2020-as stratégia valós veszélyként értékelte Oroszországot, különösen az energiafüggőségéből adódó kockázatokat, ezért Lengyelország komoly lépéseket tett biztonságának ez irányú növelése érdekében. A beszerzés diverzifikálásnak sarokkövét adja a swinoujściei LNG terminál – biztonsági stratégiában prognosztizált – fejlesztése, mely nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Lengyelország 2023-ra nyugati forrásokkal tudta kielégíteni energiaszükségleteit, ezzel előteremtve az orosz gáztól való leválás lehetőségét.¹³⁵ Ezen adatok ismeretében nem meglepő, hogy a 2020-ban még 41%-ban orosz gáztól függő lengyelek¹³⁶ már 2022. februárja óta teljes vállalásességgel támogatják az Oroszországot súlytó energiaszankciókat, sőt, Lengyelország az egyik fő szószólója az agresszor állam minél szélesebb körű szankcionálásának.¹³⁷

Haderőfejlesztés

A lengyel haderőfejlesztés alapvetéseit a 2016-ban közzétett „Polish Defence in the Perspective of 2032” nevű dokumentumból ismerhetjük meg. A stratégiai áttekintésből kiderül, hogy Lengyelországnak egy öt haderőnemből álló, 200 ezer fős állománnyal rendelkező és korszerű fegyverekkel felszerelt hadsereg felállítása a célja, amely az ország területének és nemzeti érdekeinek védelmét – akár külföldön is – képes ellátni.¹³⁸ Ezek, valamint a 2020-as stratégiában kitűzött célkitűzések 2022-ben módosultak. A leglényegesebb változások a

¹³⁴ Teljes elzárkózásról azonban nem beszélhetünk, mivel jelenleg is van lengyel nagykövetség Moszkvában - gov.pl, „Ambasador - Polska w Rosji”, Polska w Rosji, elérés 2024. április 25., <https://www.gov.pl/web/rosja/ambasador>.

¹³⁵ Michał Rzeczycki, „Poland Leads the Way in Europe by Reducing Its Dependence on Russian Gas”, *Polish Economic Institute* (blog), 2023. június 20., <https://pie.net.pl/en/poland-leads-the-way-in-europe-by-reducing-its-dependence-on-russian-gas/>.

¹³⁶ AFP News Agency, „EU reliance on Russian gas. #AFPgraphics lists the share in total imports in 2020 of Russian natural gas by EU country, in %”, X (formerly Twitter), 2022. április 28., <https://twitter.com/AFP/status/1519471318433173504>.

¹³⁷ Silvia Amaro, „Germany, Poland and Others Are Pushing for New Sanctions on Russia’s Nuclear Energy”, CNBC, 2023. április 19., <https://www.cnbc.com/2023/04/19/germany-poland-and-others-are-pushing-for-new-sanctions-on-russias-nuclear-energy.html>.

¹³⁸ Ministry of National Defence, „Polish Defence in the Perspective of 2032”, Ministry of National Defence, elérés 2024. április 25., <https://www.gov.pl/web/national-defence/polish-defence-in-the-perspective-of-2032>.

hadsereg létszámában – 200-ról 300 ezer főre növelték az elérni kívánt állományszámot¹³⁹; az eszközbeszerzések méreteit illetően – 2022 óta több mint 800 harckocsi és 600 önjáró löveg beszerzéséről állapodott meg a lengyel kormányzat¹⁴⁰; valamint a GDP védelmi célú kiadásainak célarányait tekintve – 2,5% helyett először 3, aztán 5% – figyelhetők meg.¹⁴¹

Fegyverszállítás kérdése

Lengyelország Ukrajna egyik legaktívabb támogatója a fegyverszállítások terén is. Az orosz invázió megindulása óta többszáz harcjárművet adtak át délkeleti szomszédjuknak, kezdve a szovjet típusú harckocsiktól és páncélozott gyalogsági harcjárművektől egészen a modernebb német haditechnikáig.¹⁴² Ugyan a 2023 őszi ukrán gabonaexportot övező viták úgy tűnt megakaszthatják Lengyelország ezirányú támogatását,¹⁴³ ez végül mégsem befolyásolta a további fegyverszállítást.¹⁴⁴ Ukrajna lengyel haditechnikával történő segítése továbbra is meghatározó.

Magyarország biztonságpercepciója – A 2020-as magyar nemzeti biztonsági stratégia Oroszországra és Ukrajinára vonatkozó részei

A 2020-as magyar nemzeti biztonsági stratégia összesen 9 részből, valamint a záró rendelkezésekből tevődik össze. Kezdve egy rövid bevezetővel, majd a nemzeti jövőkép felvázolásával, kifejtésre kerülnek Magyarország alapvető értékei, adottságai, biztonsági környezete, alapvető érdekei, az országot fenyegető kiemelt biztonsági kockázatok, majd a biztonsággal összefüggő stratégiai célok, végül pedig az átfogó feladatok és eszközök.

¹³⁹ Melyben lebontva 250 ezer fő hivatásos, illetve 50 ezer fő Területvédelmi Erők kötelékében szolgáló katonát jelentene - The Chancellery of the Prime Minister, „We Have Taken Care of Poland’s Budget — We Can Build a Strong Army”, The Chancellery of the Prime Minister, elérés 2024. április 25.,

<https://www.gov.pl/web/primeminister/we-have-taken-care-of-polands-budget--we-can-build-a-strong-army>.

¹⁴⁰ Ministry of National Defence, „K2 Tanks, K9 Howitzers and FA-50 Aircrafts- the Polish Army Will Receive Powerful Weapons, and the Polish Defence Industry Will Receive a Strong Impulse for Development”, Ministry of National Defence, elérés 2024. április 25., <https://www.gov.pl/web/national-defence/k2-tanks-k9-howitzers-and-fa-50-aircrafts--the-polish-army-will-receive-powerful-weapons-and-the-polish-defence-industry-will-receive-a-strong-impulse-for-development>.

¹⁴¹ Aleksandra Krzysztozek, „Poland to Spend 5% of GDP on Defence”, www.euractiv.com, 2022. július 18., https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/poland-to-spend-5-of-gdp-on-defence/.

¹⁴² Reuters, „Poland has delivered tanks to Ukraine, government announces on war’s first anniversary”, 2023, <https://www.reuters.com/world/europe/polish-leopard-tanks-are-already-ukraine-defence-minister-says-2023-02-24/>.

¹⁴³ Antoinette Radford és Adam Easton, „Poland No Longer Supplying Weapons to Ukraine amid Grain Row”, *BBC News*, 2023. szeptember 20., <https://www.bbc.com/news/world-europe-66873495>.

¹⁴⁴ „Fogiel o zbożu: Nie braliśmy pod uwagę, że cwaniacy będą zarabiać”, *Rzeczpospolita*, 2023. április 18., <https://www.rp.pl/polityka/art38337831-fogiel-o-zbozu-nie-bralismy-pod-uwage-ze-cwaniacy-beda-zarabiac>.

Oroszország

A magyar stratégiában Oroszország egyedül az alapvető érdekek résznél kerül említésre, melyben kitérnek a nyugat és Moszkva között erősödő feszültségre, illetve a politikai párbeszéd fontosságára. Mindemellett hangsúlyozzák Magyarország érdekelttségét a két ország közötti kapcsolatok, és gazdasági együttműködés pragmatikus fejlesztésében.¹⁴⁵

Ukrajna

A másik általunk vizsgált ország úgyszintén az alapvető érdekek között jelenik meg. A dokumentum kijelenti, hogy ugyan Magyarország érdekelt egy erős, demokratikus, gazdaságilag fejlődő Ukrajnában, az ukrán nemzettudat erősítésére tett törekvések azonban nem járhatnak a magyar kisebbség jogainak csorbulásával.¹⁴⁶

Határon túli magyarság biztonsága

Ugyan nem közvetlenül Ukrajnához sorolják, de kiemelt biztonsági kockázatként jelenik meg a határ túli magyarság helyzetének jelentős romlása, mely magában hordozza a tömeges elvándorlás veszélyét. Ismerve az ukrán törvényeket, ez Kárpátalján valós fenyegetésként jelent és jelenik meg.

Energiabiztonság

Az energiabiztonság kérdésköre az alapvető adottságok, Magyarország biztonsági környezete, alapvető érdekeink, kiemelt biztonsági kockázatok, valamint az átfogó feladatok és eszközök rész is kitér. Ezekből kiderül, hogy Magyarország 80%-ot meghaladó mértékben függ a külföldről érkező földgáztól, melynek fő okai a tengeri kijárat hiánya, valamint a történelmi okokból egy irányba kiépített energetikai infrastruktúra.¹⁴⁷ Ehhez kapcsolódóan a stratégia felhívja a figyelmet az energiaiimport diverzifikálásának szükségességére. A kiemelt biztonsági kockázatok sorában kilencedik helyen fogalmazódik meg az energiaiimportban bekövetkezett fennakadásból származó ellátási válsághelyzet esetleges létrejötte, mint veszélyforrás.¹⁴⁸ A felmerülő kihívásokat a dokumentum szerint északi és déli irányú energia-infrastruktúra – különösen interkonnektorok – kiépítésével lehetne javítani. Emellett

¹⁴⁵ „1163/2020. (IV. 21.) Korm. Határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról - Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye”, elérés 2024. április 23., <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt>.

¹⁴⁶ Uo.

¹⁴⁷ Uo.

¹⁴⁸ Uo.

megemlítésre kerül a Paks 2 megépítésének és üzembe helyezésének fontossága, mint az energiabiztonság egyik alapköve.¹⁴⁹

Haderőfejlesztés

A haderőfejlesztés terén a magyar stratégia megfogalmazza egy regionális szinten meghatározó, korszerű haderő felépítésének igényét, majd 2024-es célként megjelenik a GDP 2%-ának védelmi kiadásokra való fordítása is. A dokumentum külön kitér az aszimmetrikus és hibrid-, valamint kiberhadviselés jelentette kockázatokra, illetve az ezekhez szükséges védelmi képességek kiépítésének szükségességére.¹⁵⁰

A stratégia megjelenése óta jelentkező változások és fejlemények

Oroszország és Ukrajna

Hasonlóan Lengyelországhoz, a politikai dimenzió elemzésekor a magyar biztonságpercepcióról is tettem említést, így itt sem tartom szükségesnek minden részlet ismertetését. Oroszország esetén ugyan – hasonlóan a legtöbb nyugati országhoz – megromlott a kapcsolat, azonban messze nem olyan szinten, mint más EU tagállamok esetén. Erre jó példa, hogy a háború kitörése óta több esetben is találkoztak egymással magyar és orosz politikai vezetők.

Ukrajna vonatkozásában kettősség figyelhető meg az orosz invázió óta. A magyar kormány kommunikációjában ugyanis egyszerre jelenik meg, a szuverén, független Ukrajna jelentőségének hangsúlyozása, valamint a fegyverszállítás intézményének erőteljes elítélése¹⁵¹ és a határon túli magyar kisebbség jogregressziójának változatlan állapotával való elégedetlenség hangoztatása.

Energiabiztonság

Az energiabiztonság terén történtek fejlemények a diverzifikáció felé vezető úton – erre példa az Adria-kőolajvezeték használatáról és fejlesztéséről szóló horvát–magyar megegyezés¹⁵² –

¹⁴⁹ Uo.

¹⁵⁰ Uo.

¹⁵¹ Ungváry Krisztián, „12 orosz módszer, amelyek Orbán Viktor szerint nem jelentenek fenyegetést Európára”, telex, 2022. december 21., <https://telex.hu/velemeney/2022/12/21/ungvary-krisztian-orban-viktor-ukrajna-oroszorszag>.

¹⁵² *Megegyeztünk a horvátokkal az Adria kőolajvezeték kibővítéséről*, 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=ihnyp5x3jfo>.

azonban valódi áttörést nem sikerült elérni az alternatív kőolaj-beszerzéseket illetően. Ezt kiválóan szemlélteti az a tény is, hogy Magyarország 2022 közepén felmentést kért és kapott az orosz kőolajra vonatkozó szankciók implementálása alól.¹⁵³ A földgázbeszerzések diverzifikálása esetén – Azerbajdzsánnal való együttműködésnek köszönhetően – szintén van előrehaladás¹⁵⁴, azonban az is egyértelműen látszik, hogy a magyar kormány nem kívánja teljesen felszámolni az orosz importot.¹⁵⁵ Ezt a – Moszkvával való kapcsolatok fenntartását célzó – szemléletmódot erősíti az a tény is, hogy a háború semmilyen hatással nem volt a Paks 2 beruházás orosz részvételére.¹⁵⁶

Haderőfejlesztés és a fegyverszállítás kérdése

A magyar haderőfejlesztési program 2016-ban indult azzal a céllal, hogy modernizálja és felkészítse a honvédséget a 21. század kihívásaira. Mindemellett jelentős eleme a programnak a tartalékos képzés. Az orosz invázió hatása a programra abban nyilvánult meg, hogy 2022-ben döntés született a beszerzések felgyorsításáról.¹⁵⁷ A hadsereglétszám, az eszközbeszerzések számának jelentős növeléséről, vagy a védelemre fordított GDP arányokról nem esett szó.

A fegyverszállítással kapcsolatban – mint ahogy arra már többször is utaltam – a magyar álláspont a harcok fellángolása óta változatlan: Magyarország nem küld fegyvert Ukrajnába és a területén keresztül sem engedélyezi a közvetlen szállítást.

Összehasonlítás a biztonsági dimenzió alapján

Lengyelország és Magyarország biztonsági környezete, illetve a potenciális fenyegetések köre – földrajzi közelségükből adódóan – alapvetően hasonló. Mégis a nemzeti biztonsági stratégiákban olvasottak alapján, valamint az elmúlt bő két év intézkedéseit figyelembe véve az állapítható meg, hogy Varsó és Budapest eltérően érzékeli ezeket a kihívásokat, mely következtében a kihívásokra adott válaszok is különböznek egymástól.

¹⁵³ Kate Abnett és mtsai., „EU Agrees Russia Oil Embargo, Gives Hungary Exemptions; Zelenskiy Vows More Sanctions”, *Reuters*, 2022. május 31., szak. Europe, <https://www.reuters.com/world/europe/best-we-could-get-eu-bows-hungarian-demands-agree-russian-oil-ban-2022-05-31/>.

¹⁵⁴ Pataki István, „A történelem során először szállít Magyarországra gázt Azerbajdzsán”, 2024. április 25., <https://index.hu/gazdasag/2024/04/25/azerbajdzsan-magyarorszag-foldgaz-gaszallitas-szijjarto-peter/>.

¹⁵⁵ Pataki István, „Ömlik az orosz gáz Magyarországra”, 2024. április 20., <https://index.hu/gazdasag/2024/04/20/omlik-az-orosz-gaz-magyarorszagra/>.

¹⁵⁶ „Aláírták a kivitelezési szerződés módosítását”, *Paks2*, elérés 2024. április 26., <https://www.paks2.hu/web/guest/w/alairtak-a-kivitelezesi-szerzodes-modositasat>.

¹⁵⁷ *InfoRádió - Aréna - Gulyás Gergely*, 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=ENZ2bcdUI4k>.

A négy évvel ezelőtt íródott¹⁵⁸ nemzeti biztonsági stratégiákban az általam vizsgált elemekből kettő esetén figyelhetők meg egyezések. Az Ukrajnáról szóló mondatok terjedelme és tartalmi jelentése közel azonos¹⁵⁹, hazánk stratégiában azonban megjelenik a kárpátaljai magyarság kisebbségi jogainak védelme, mellyel – a lengyellel ellentétben – a magyar dokumentum árnyalja az északkeleti szomszédunkhoz fűződő viszonyt. A másik elem, amelyben szintén erős hasonlóságok fedezhetők fel, a haderőfejlesztés kérdése. A stratégia mindkét ország esetében részletesen kitér egy, a 21. század kihívásait megfelelően kezelni képes haderő létrehozására, ugyanakkor az ezt kiváltó okok eltérnek.

Ezzel el is jutunk a másik két vizsgált szegmenshez¹⁶⁰, melyek jelentős különbségekre világítanak rá a lengyel és magyar biztonságpercepció között. A lengyel dokumentum esetén egyértelműen kirajzolódik, hogy Oroszországot tekintik elsőszámú biztonsági fenyegetésnek, a magyar dokumentum ezzel szemben még csak nem is nevesíti Oroszországot, mint az ország biztonságát fenyegető aktor. Ez az alapvető különbség nagyban meghatározza a stratégiában taglalt, különböző szakpolitikákkal kapcsolatos álláspontokat, melyek közül – témánk szempontjából – az egyik legrelevánsabb az energiapolitika. Mivel Lengyelország tart Moszkvától, ezért számukra égetően fontos az energiafüggőség kérdésének kezelése. Ezzel szemben Magyarország esetén a stratégiában leírtakból az következik, hogy nem az orosz energiától való függés, hanem az energiafüggőség önmagában jelenti a kihívást.

Rátérve az utóbbi évek fejleményeire, Oroszország és Ukrajna vonatkozásában 2020-hoz képest a megközelítések irányát illetően nem fedezhető fel trendbéli változás se lengyel se magyar oldalról. Lengyelország továbbra is elsőszámú biztonsági fenyegetésként tekint a háborúban agresszor Oroszországra, míg a megtámadott Ukrajna segítségét a lehető legszélesebb körben igyekszik folytatni. A fenyegetettség 2022 óta tartó növekedése azonban gyakorlati változásokat előidézett Lengyelország esetében, hiszen az orosz inváziót követően a haderőfejlesztés újabb lendület vett¹⁶¹, valamint az ukránok számára biztosított fegyverszállítások mértéke is kimagasló.

Magyarország mindeközben továbbra sem tartja Moszkvát saját magára nézve fenyegetésnek, Kijevet pedig – részben politikai okokból – csak korlátozottan hajlandó támogatni. Ebből következik, hogy – szemben a lengyellel – a magyar haderőfejlesztésre csak minimális

¹⁵⁸ A 2020-as biztonsági stratégiáról mindkét ország esetében fontos kiemelni, hogy elavult, valamint – a nemzetközi biztonság területén 2022 óta beállt kritikus változások következtében – indokolt a felülvizsgálata

¹⁵⁹ Mindkét ország érdekelt egy független, szuverén Ukrajnában

¹⁶⁰ Az Oroszországhoz fűződő viszony, illetve az energiapolitika

¹⁶¹ Új eszközbeszerzések, létszám-, illetve GDP kiadási célok

hatással volt Ukrajna orosz katonai inváziója¹⁶², illetve a fegyverszállításokkal összefüggésben is ellentétes álláspont fedezhető fel, hiszen a magyar kormány deklarálta, hogy nem hajlandó fegyvereket biztosítani Ukrajna számára.

Az energiapolitikára szintén hatással van Oroszország megítélése. Varsó megtette a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy sikeresen függetleníteni tudja magát az orosz energiától és ugyan Budapest is eljárta a diverzifikáció előmozdításának érdekében, azonban látszik, hogy Varsóval ellentétben nem cél az orosz energiaiimport teljes felszámolása.

Összegzés

Dolgozatomban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy milyen történelmi, politikai, társadalmi és biztonsági tényezők eredményezték azt, hogy Lengyelország és Magyarország ilyen eltérő Ukrajna-politikát folytat 2024-ben.

Megvizsgálva a négy kérdéskört kirajzolódik, hogy az egyes dimenziók más-más súllyal jelennek meg mind a lengyel, mind a magyar felfogás esetén.

Az első fejezetből kitűnik a földrajzi körülmények alapvető hatása, mely megteremtette az alapját annak, hogy a mindenkori Lengyelországnak sokkal jelentőségteljesebb legyen a keleti politika, mint a mindenkori Magyarország számára. Ezt a történelem alá is támasztotta, melynek következtében 1989-re a lengyelek évszázados – többségében negatív – tapasztalattal rendelkeztek különösen az oroszok, de az ukránok vonatkozásában is. Ezzel szemben a magyarok kevesebb, de annál frissebb negatív élményeket tudhattak magukénak a legnépesebb szláv nemzettel kapcsolatban, újdonsült északkeleti szomszédjukkal pedig – a múltbéli érintkezések alacsony mértékének köszönhetően – lényegében tiszta lappal indulhattak neki a rendszerváltást követő időszaknak.

Lengyelország esetén ennek a történelmi alapnak a folytatása az elmúlt bő 30 év külpolitikai eseménysorozata, mely kiegészülve az ULB doktrínával egy új – szoros politikai kapcsolatok kiépítését és fenntartását célzó – megközelítést alkalmaz Ukrajna irányában. Oroszország vonatkozásában a kifogástalannak amúgy sem nevezhető kapcsolatok fokozatosan romlottak, melyhez nagyban hozzájárult a putyini expanzionista külpolitika. Magyarország esetén – függetlenül a múlt tapasztalataitól – a Moszkvával való viszonylagos pozitív kapcsolat

¹⁶² Mindössze a beszerzések felgyorsításáról született döntés

jellemezte az elmúlt bő három évtizedet, mely trend 2014-ig Ukrajnáról is elmondható volt. A 2010-es évek második felében hatályba lépő, a kisebbségek jogait csorbító törvények azonban elmérgesítették a magyar–ukrán viszonyt, melyen az Ukrajna ellen indított katonai invázió sem tudott javítani. Ráadásul Magyarország számára az orosz kapcsolatok a háború ellenére is fontosak maradtak.

A társadalomról szóló fejezet rávilágít arra, hogy egy ország politikai elitje által követett irányvonal nem feltétlenül egyezik meg az adott társadalom véleményével. Ezt kiválóan mintázza Oroszország és Ukrajna lengyelek körében való megítélése, mely egészen 2021-ig – pár kivételtől eltekintve – közel azonosan alakult. Ezt követően azonban a két dimenzió teljes átfedésbe került. Magyarország esetén viszonylag jól tükröződnek a politikai trendek mind a két ország vonatkozásában, azonban – ellentétben Lengyelországgal, ahol pont a háború hozta meg az áttörést – 2022. február 24-ét követően mérsékelten, de eltávolodott egymástól a politikai irányvonal és a társadalmi vélemény.

Az utolsó fejezet vizsgálati tárgya a biztonság, melyről elmondható, hogy egyedüli dimenzióként meghatározó eleme mind a lengyel, mind a magyar Ukrajna-politika megértésének. Varsó részéről ez megint csak a történelemből eredeztethető, mely révén okkal félhetnek a mindenkori Oroszország területszerző háborúitól. A nemzeti biztonsági stratégiájukban is olvasható, hogy számukra Moszkva jelenti a legkomolyabb biztonsági kihívást, ez pedig súlyponti elem Lengyelország haderőfejlesztésének és energiapolitikájának értelmezésében, de különösen fontos az Ukrajnához – esetünkben, mint pufferzónához – való viszony megértésében is. Magyarország számára nem az orosz fenyegetés minősül a legfőbb kihívásnak – ha egyáltalán tekinthető annak – hanem az energiabiztonság kérdésköre. Mint tengeri kijáráttal nem rendelkező, és az orosz energiaiimporttól erősen függő ország, hazánkban létkérdésként jelennek meg a kőolaj és földgáz beszerzések. Fontos kiemelni, hogy ugyan vannak törekvések a diverzifikációra, azonban a magyar kormánynak nem célja teljesen felszámolni az orosz beszerzéseket. Másik jelentős biztonsági kihívásként a határon túli magyarság helyzetének romlását kell megemlíteni, amely szintén szükséges faktor a magyar Ukrajna-politika megismeréséhez.

Hipotézisek megválaszolása

Az általam állított hipotézisek mindegyike egy-egy konkrét dimenzióra vonatkozik, kivéve az ötödiket, amely az egész kutatással kapcsolatos. A történelemmel összefüggésben állított hipotézis (H1) nem teljesült. Ugyan Lengyelország Oroszországhoz fűződő viszonyára érvényes az állítás, de se a mai lengyel–ukrán, se a magyar–ukrán, se a magyar–oroszi kapcsolat nem érthető meg a rendszerváltás előtti évszázadok tapasztalataiból. Az elmúlt bő három évtized politikával kapcsolatban tett első hipotézis (H2/a) igaznak bizonyult, mivel az ULB doktrína célkitűzései – azaz a Kijevvel való minél szorosabb kapcsolat kialakítása, illetve Oroszország távoltartása és befolyásának csökkentése – napjainkban is helytállóak. Ezzel szemben a politikával kapcsolatos második hipotézis (H2/b) a 2010-es évek második feléig teljesült volna, azonban az oktatási és nyelvtörvények megváltoztatták az Ukrajnáról való magyar gondolkodást. Rátérve a társadalomra az erre vonatkozó hipotézis (H3) újfent nem teljesült, ugyanis se a lengyel, se a magyar társadalomról nem mondható el, hogy az elmúlt évtizedekben mindvégig a politikához hasonló tendenciák lehetnének megfigyelhetők. Az utolsó dimenzióhoz állított hipotézis (H4) teljesült, hiszen Lengyelország biztonságpercepciója esetén egyértelműen látható Oroszország fajsúlyos szerepe, míg Magyarországnál az energiakérdés révén válik Moszkva kulcsszereplővé. Végezetül a kutatási dimenziókra vonatkozó hipotézisről (H5) elmondható, hogy majdnem, de nem teljesült. Az igaz, hogy mind a történelem, a politika és a biztonság központi elemek Lengyelország és Magyarország Ukrajna-politikájának megértésében, a társadalmi dimenzió azonban nem ad közvetlen választ a kérdésre. Utóbbi mindössze annyit mutat meg, hogy a társadalom és politika gyakran elválik külpolitikai kérdések és irányvonalak vonatkozásában.

Konklúzió

Összegezve a leírtakat megválaszolhatjuk a kérdést, hogy mely tényezők eredményezték napjaink lengyel- és magyar Ukrajna-politikáját. Lengyelország esetén a több százéves történelem, illetve a biztonság kérdésköre azok, amelyek leginkább magyarázóerővel bírnak az Ukrajnához és az orosz–ukrán háborúhoz fűződő álláspontjuk értelmezésében. Magyarország számára ezzel szemben az elmúlt bő 30 év politikai történései és a biztonság határozzák meg északkeleti szomszédjukkal és az orosz–ukrán háborúval kapcsolatos álláspontjukat.

Irodalomjegyzék

Primer források

- „1163/2020. (IV. 21.) Korm. Határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról - Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye”. Elérés 2024. április 23.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt>.
- „1995. Évi XLV. Törvény a Magyar Köztársaság És Ukrajna Között a Jósomszédság És Az Együttműködés Alapjairól Kijevben, Az 1991. Évi December Hó 6. Napján Aláírt Szerződés Kihirdetéséről - Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye”. Elérés 2024. április 16.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500045.tv>.
- gov.pl. „Ambasador - Polska w Rosji”. Polska w Rosji. Elérés 2024. április 25.
<https://www.gov.pl/web/rosja/ambasador>.
- „Határozat - magyar-orszag alapszerződés ratifikálása”, 1995.
<https://www.parlament.hu/iromany/fulltext/00547txt.htm>.
- InfoRádió - Aréna - Gulyás Gergely*, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=ENZ2bcdUI4k>.
- Kormányzat. „A Külügyminisztérium jogellenesnek tekinti a Krím státusának megváltoztatását”. Elérés 2024. április 17. <https://2010-2014.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/hirek/a-kulugyminiszterium-jogellenesnek-tekinti-a-krim-statusanak-megvaltoztatasi>.
- Kormányzat. „Az Ukrajnához fűződő magyar érdek változatlan”. Elérés 2024. április 18. <https://2010-2014.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/meg-marciusban-atadjak-a-szlovak-magyar-gazvezeteket>.
- Kormányzat. „Elfogadhatatlan az ukrán nyelvtörvény, Porosenko szellemiségét idézi”. Elérés 2024. április 17. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/elfogadhatatlan-az-ukran-nyelvtorveny-porosenko-szellemiseget-idezi>.
- Magyarország Nagykövetsége Kijev. „Tiltakozás Az Új Ukrán Oktatási Törvény Ellen”, 2017. <https://kijev.mfa.gov.hu/news/tiltakozas-az-uj-ukran-oktatasi-toerverny-ellen>.
- Megegyeztünk a horvátokkal az Adria közlekedésének kibővítéséről*, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=ihny5x3jfo>.
- Ministry of National Defence. „K2 Tanks, K9 Howitzers and FA-50 Aircrafts- the Polish Army Will Receive Powerful Weapons, and the Polish Defence Industry Will Receive a Strong Impulse for Development”. Ministry of National Defence. Elérés 2024. április 25. <https://www.gov.pl/web/national-defence/k2-tanks-k9-howitzers-and-fa-50-aircrafts--the-polish-army-will-receive-powerful-weapons-and-the-polish-defence-industry-will-receive-a-strong-impulse-for-development>.
- . „Polish Defence in the Perspective of 2032”. Ministry of National Defence. Elérés 2024. április 25. <https://www.gov.pl/web/national-defence/polish-defence-in-the-perspective-of-2032>.
- MTI. „Magyarország Nem Hajlandó Vállalni Az Ukrajnai Fegyverszállítás Semmilyen Pénzügyi Terhét”. <https://kormany.hu>, 2024. január 22. <https://kormany.hu/hirek/magyarorszag-nem-hajlando-vallalni-az-ukrajnai-fegyverszallitas-semmilyen-penzugyi-terhet>.
- National Security Bureau. „National Security Strategy of the Republic of Poland”. Elérés 2024. április 29. <https://en.bbn.gov.pl/en/about-bbn/publications/publications/769,National-Security-Strategy-of-the-Republic-of-Poland.html>.
- NATO. „North Atlantic Council Statement on the Situation in Ukraine”, 2014. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_107681.htm.
- Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. „15. rocznica historycznego wystąpienia Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Tbilisi”, 2023. augusztus 12. <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/15-rocznica-historycznego-wystapienia-prezydenta-lecha-kaczynskiego-w-tbilisi,73151>.
- Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. „Joint Declaration by Presidents of Ukraine, Poland and Lithuania”, 2023. január 11. <https://www.president.pl/news/joint-declaration-by-presidents-of-ukraine-poland-and-lithuania,63122>.
- Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. „Lista ofiar katastrofy smoleńskiej”, 2010. augusztus 4. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/tym-ktorzy-odeszli/lista-ofiar-katastrofy-smolenskiej>.
- Rendkívüli interjú Orbán Viktor miniszterelnökkel*, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=eXBwrjKxdZE>.
- The Chancellery of the Prime Minister. „We Have Taken Care of Poland’s Budget — We Can Build a Strong Army”. The Chancellery of the Prime Minister. Elérés 2024. április 25.

<https://www.gov.pl/web/primeminister/we-have-taken-care-of-polands-budget--we-can-build-a-strong-army>.
 „Timeline - EU Sanctions against Russia”. Elérés 2024. április 18.
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/sanctions-against-russia/timeline-sanctions-against-russia/>.
 „Ukraina-Polska. Traktat o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy. Warszawa. 1992.05.18. - Prawo.pl”. Elérés 2024. április 15. <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-1993-125-573,16795621.html>.

Felhasznált szakirodalom

- Bánlaky József. „A magyar nemzet hadtörténelme”. Elérés 2024. április 28.
<https://mek.oszk.hu/09400/09477/html/0004/193.html>.
- Bernei Ágnes. „Hazánk keleti nyitás politikája és a 21. századi geopolitikai stratégiák összefüggései”. *Külügyi Szemle*, 2018. <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;30324245>.
- Budurowycz, Bohdan B. „The Ukrainian Problem in International Politics, October 1938 to March 1939”. *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes* 3 (1958): 59–75.
- Burant, Stephen R. „International Relations in a Regional Context: Poland and Its Eastern Neighbours. Lithuania, Belarus, Ukraine”. *Europe-Asia Studies* 45, sz. 3 (1993): 395–418.
- Csernicskó István. „Ukrajna nemzetközi kötelezettségvállalásai a kisebbségek nyelvén folyó oktatás területén a Keretegyezmény és a Karta alkalmazásáról készült jelentések tükrében”. *Kisebbségi szemle*, sz. 3. évf. 4.sz. (2018.) (2018): 27–46.
- Csiki Tamás, Dr. Gazdag Ferenc, Dr. Hettyey András, Marsai Viktor, és Tongori Zsófia. *A magyar külpolitika 1989–2014*, 2017. <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/100432>.
- Fedinec Csilla, és Csernicskó István. „Az 2017-es ukrajnai oktatási kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma”. *REGIO* 25, sz. 3 (2017): 278–300.
- Fedinec, Csilla, Márta Font, Imre Szakál, és Beáta Varga. *Ukrajna Története: Régiók, Identitás, Államiság*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Gondolat Kiadó, 2021. <https://real.mtak.hu/134693/>.
- Fedinec, Csilla, Imre Szakál, és István Csernicskó. *A Magyarországi Ruszinok És Ukránok*. Budapest: Magyar Nemzeti Levéltár, 2020. <https://real.mtak.hu/118876/>.
- Halecki, Oscar. „Polish-Russian Relations: Past and Present”. *The Review of Politics* 5, sz. 3 (1943): 322–38. <https://www.jstor.org/stable/i261193>
- Janas, Antoni. „Giedroyc Doctrine and Polish “Ukrainian Turn” : From Conception to “Orange Revolution””. Elérés 2023. április 21.
https://www.academia.edu/42767136/Giedroyc_Doctrine_and_Polish_Ukrainian_turn_from_conception_to_Orange_Revolution_.
- Kende Tamás. „Kelet-európai közhelyeink történetéhez. Oroszország”, 2000.
<https://www.cceol.com/search/article-detail?id=29545>
- Kozłowski, Maciej. „Poles and Ukrainians: Troubled History”. *The Polish Review* 33, sz. 3 (1988): 271–93. <https://www.jstor.org/stable/25778367>
- Krekó Péter. „Oroszország a magyar közvéleményben”, 2018.
<https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;30848073>.
- Lagzi, Gábor. „A Lengyel Keleti Politika. Lengyelország Keleti Szomszédság- És Nemzetpolitikája, 1989–2009”, 2011.
https://www.academia.edu/10247209/A_lengyel_keleti_politika_Lengyelorsz%C3%A1g_keleti_szomsz%C3%A9ds%C3%A1g_%C3%A9s_nemzetpolitik%C3%A1ja_1989_2009.
- Pastor, Peter. „Hungarian And Soviet Efforts To Possess Ruthenia, 1938–1945”. *The Historian*, 2019. szeptember 1. <https://doi.org/10.1111/hisn.13198>.
- Popovics Ferenc Miklós. „A Szent Korona országa és a ruszinok, mint II. Rákóczi Ferenc fejedelem leghűségesebb népe, »gens fidelissima«”, é. n.
- Pospieszna, Paulina. *Democracy Assistance from the Third Wave: Polish Engagement in Belarus and Ukraine*. University of Pittsburgh Press, 2014.
- Szvák Gyula és Szaniszló Orsolya. „A magyar-orsz kapcsolatok története”, 2013.
<https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;2533107>.
- Zajac, Justyna. *Poland's Security Policy*. London: Palgrave Macmillan UK, 2016. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-59500-3>.

- Zięba, Ryszard. *Poland's Foreign and Security Policy: Problems of Compatibility with the Changing International Order*. Cham: Springer International Publishing, 2020. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-30697-7>.
- Zsigmond Csaba. „Büntetlenül maradt háborús és emberiesség elleni bűnök. A szovjet Vörös Hadsereg 1944-45-ben a Magyar Királyság területén elkövetett bűntettei”. *KATONAI JOGI ÉS HADJOGI SZEMLE* 3, sz. 2 (2015): 107–25.

Internetes források

- Abnett, Kate, Jan Strupczewski, Ingrid Melander, Kate Abnett, és Jan Strupczewski. „EU Agrees Russia Oil Embargo, Gives Hungary Exemptions; Zelenskiy Vows More Sanctions”. *Reuters*, 2022. május 31., szak. Europe. <https://www.reuters.com/world/europe/best-we-could-get-eu-bows-hungarian-demands-agree-russian-oil-ban-2022-05-31/>.
- AFP News Agency. „EU reliance on Russian gas. #AFPgraphics lists the share in total imports in 2020 of Russian natural gas by EU country, in %”. X (formerly Twitter), 2022. április 28. <https://twitter.com/AFP/status/1519471318433173504>.
- Amaro, Silvia. „Germany, Poland and Others Are Pushing for New Sanctions on Russia's Nuclear Energy”. *CNBC*, 2023. április 19. <https://www.cnbc.com/2023/04/19/germany-poland-and-others-are-pushing-for-new-sanctions-on-russias-nuclear-energy.html>.
- András Iván. „Az ukrán nacionalisták azt állítják, orosz titkosszolgálatoktól lopták a magyar útlevélek adatbázisát”, 2018. október 11. https://index.hu/kulfold/2018/10/11/az_ukran_nacionalistak_azt_allitjak_orosz_titkosszolgalatoktol_loptak_a_magyar_utlevelek_adatbazisat/.
- Antoinette Radford és Adam Easton. „Poland No Longer Supplying Weapons to Ukraine amid Grain Row”. *BBC News*, 2023. szeptember 20. <https://www.bbc.com/news/world-europe-66873495>.
- BBC News*. „»Little Green Men« or »Russian Invaders?» 2014. március 11., szak. Europe. <https://www.bbc.com/news/world-europe-26532154>.
- CBOS. „Attitude to nationalities one year after the outbreak of war”, 2023. március. https://www.cbos.pl/EN/publications/public_opinion.php.
- . „Stosunek do innych narodów”, 2022. <https://www.cbos.pl/PL/szukaj/szukaj.php>.
- . „Stosunek Polaków do innych narodów”, 2021. <https://www.cbos.pl/PL/szukaj/szukaj.php>.
- CBOSNews 2024/07. „Które narody Polacy lubią najbardziej, a które najmniej?”, 2024. https://www.cbos.pl/PL/publikacje/news/newsletter_ver3.php?news_r=2024&news_nr=07.
- CNBC. „Putin Says Romania, Poland May Now Be in Russia's Cross-Hairs”, 2016. május 28. <https://www.cnbc.com/2016/05/27/putin-says-romania-poland-may-now-be-in-russias-cross-hairs.html>.
- Culture.pl. „Jerzy Giedroyc - Biography”. Elérés 2023. április 23. <https://culture.pl/en/artist/jerzy-giedroyc>.
- Dániel Rényi Pál. „Ugyanolyan rossz véleménynel vannak a magyarok Ukrajnáról, mint Oroszországról”. 444, 2022. május 9. <https://444.hu/2022/05/09/ugyanolyan-rossz-velemennyel-vannak-a-magyarok-ukrajnarol-mint-oroszorszagrol>.
- dw.com. „Poland Invokes Article 4 – DW – 03/05/2014”. Elérés 2024. április 14. <https://www.dw.com/en/should-we-reformulate-nato-policy-on-russia/a-17477374>.
- Elizabeth Pond és Hans Kundnani. „Germany's Real Role in the Ukraine Crisis”. *Foreign Affairs*, 2015. március 1. <https://www.foreignaffairs.com/articles/eastern-europe-caucasus/germanys-real-role-ukraine-crisis>.
- euronews. „Orbán Moszkvában »békemisszionak« nevezte tárgyalásait Putyinnal”, 2022. február 1. <https://hu.euronews.com/2022/02/01/orban-moszkvaban-bekemisszionak-nevezte-targyalasait-putyinnal>.
- Forsense. „Forsense » (Jó) szomszédok”, 2008. <https://www.forsense.hu/jo-szomszedok/>.
- hirado.hu. „Pozitív Magyarország megítélése a szomszédos országokban”, 2018. <https://hirado.hu/belfold/cikk/2018/02/28/pozitiv-magyarorszag-megitelese-a-szomszedos-orzagokban>.
- IDEA Intézet. „Az orosz-ukrán háborúval kapcsolatos vélemények a hazai felnőtt népesség körében”, 2023. május. <https://ideaintezet.hu/hu/hirek-aktualis/99/mukodik-a-kormanyzati-lovedekkommunikacio>.
- Krzysztof, Aleksandra. „Poland to Spend 5% of GDP on Defence”. *www.euractiv.com*, 2022. július 18. https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/poland-to-spend-5-of-gdp-on-defence/.
- Lux Benjámin. „Kárpátalja a hatalmi harcok középpontjában (1938–1939)”. *Ujkor.hu* (blog), 2022. március 27. <https://ujkor.hu/content/karpatalja-a-hatalmi-harcok-kozeppontjaban-1938-1939>.
- „Mindjárt beiktatják Orbán Viktort”, 2014. május 10. https://index.hu/belfold/2014/05/10/ma_iktatjak_be_orban_viktort/.

- „Mirotvorec - hírek, cikkek az Indexen”, 2024. április 17. <https://index.hu/24ora/?cimke=mirotvorec>.
- „Morawiecki: ryzyko agresji militarnej ze strony Rosji jest realne”, 2021. november 23. <https://defence24.pl/geopolityka/morawiecki-ryzyko-agresji-militarnej-ze-strony-rosji-jest-realne>.
- Múlt-kor történelmi magazin. „A békét hirdette, valójában a forradalmak elfojtása volt a Szent Szövetség célja”, 2021. szeptember 26. <https://m.mult-kor.hu/a-beket-hirdette-valojaban-a-forradalmak-elfojtasa-volt-a-szent-szovetseg-celja-20210926>.
- NBC News. „Minister To Protest Leader: Sign Deal Or »You Will All Be Dead«”, 2014. február 21. <https://www.nbcnews.com/storyline/ukraine-crisis/minister-protest-leader-sign-deal-or-you-will-all-be-n35486>.
- Nézópont Intézet. „Közép-Európa és Oroszország: A magyarok középen állnak”, 2019. <https://nezopont.hu/kozep-europa-es-oroszország-a-magyarok-kozepen-allnak/>.
- . „Nem ellenszenvesek a magyarok számára a szomszédos országok”, 2016. <https://nezopont.hu/nem-ellenszenvesek-magyarok-szamara-szomszedos-oroszok/>.
- Paks2. „Aláírták a kivitelezési szerződés módosítását”. Elérés 2024. április 26. <https://www.paks2.hu/web/guest/w/alairtak-a-kivitelezesi-szerzodes-modositasat>.
- Pataki István. „A történelem során először szállít Magyarországra gázt Azerbajdzsán”, 2024. április 25. <https://index.hu/gazdasag/2024/04/25/azerbajdzsan-magyarország-foldgaz-gaszallitas-szizjarto-peter/>.
- . „Ömlik az orosz gáz Magyarországra”, 2024. április 20. <https://index.hu/gazdasag/2024/04/20/omlik-az-orosz-gaz-magyarorszagra/>.
- Prazmowska, Anita. „Putin’s Letter to the Poles”. *The Guardian*, 2009. szeptember 1., szak. Opinion. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2009/sep/01/putin-letter-russia-poland>.
- „Putin accuses Poland of colluding with Hitler in the Second World War | The Independent | The Independent”. Elérés 2024. április 16. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/putin-poland-hitler-nazis-antisemitism-second-world-war-a9260011.html>.
- Reuters. „Poland has delivered tanks to Ukraine, government announces on war’s first anniversary”, 2023. <https://www.reuters.com/world/europe/polish-leopard-tanks-are-already-ukraine-defence-minister-says-2023-02-24/>.
- Rzeczpospolita. „Fogiel o zbożu: Nie braliśmy pod uwagę, że cwaniacy będą zarabiać”, 2023. április 18. <https://www.rp.pl/polityka/art38337831-fogiel-o-zbozu-nie-bralismy-pod-uwage-ze-cwaniacy-beda-zarabiac>.
- Rzeczycki, Michał. „Poland Leads the Way in Europe by Reducing Its Dependence on Russian Gas”. *Polish Economic Institute* (blog), 2023. június 20. <https://pie.net.pl/en/poland-leads-the-way-in-europe-by-reducing-its-dependence-on-russian-gas/>.
- „Sejm potępia agresję i wspiera Ukrainę”. Elérés 2024. április 14. <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/11744?t=Sejm-potepia-agresje-i-wspiera-Ukraine>.
- The Warsaw Institute Review. „Presidential Elections in Ukraine: President Volodymyr Zelensky”, 2019. június 25. <https://warsawinstitute.review/issue-2019/issue-2-2019/apparent-revolution-presidential-elections-in-ukraine/>.
- Tilles, Daniel. „Kaczyński: Smolensk Crash »Was Attack Decided at Highest Level of Kremlin«”. *Notes From Poland* (blog), 2022. április 4. <https://notesfrompoland.com/2022/04/04/kaczynski-smolensk-crash-was-attack-decided-at-highest-level-of-kremlin/>.
- Toth, Katie. „The Hottest Forest in the World”. *Foreign Policy* (blog), 2024. május 22. <https://foreignpolicy.com/2023/08/13/poland-belarus-border-migration-crisis-wagner-group-russia-ukraine-election/>.
- Ungváry Krisztián. „12 orosz módszer, amelyek Orbán Viktor szerint nem jelentenek fenyegetést Európára”. *telex*, 2022. december 21. <https://telex.hu/velemeney/2022/12/21/ungvary-krisztian-orban-viktor-ukrajna-oroszország>.
- www.ideo.pl, ideo-. „Polska zrywa umowę z Rosją o ochronie inwestycji”. *Prawo.pl*, 2022. március 29. <https://www.prawo.pl/biznes/umowa-z-rosja-o-ochronie-inwestycji-zerwana,514323.html>.

Ábrajegyzék

1. ábra	28
2. ábra	28
3. ábra	30
4. ábra	32